

บทที่ 3

องค์การแพรรภาพและกระจายเสียงสาธารณะแห่งประเทศไทย

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างสื่อสาธารณะและเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์การแพรรภาพและกระจายเสียงสาธารณะที่ปรากฏในช่วง 2 ปี แรกของการจัดตั้งส.ส.ท. โดยได้รวบรวมข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ของบุคลากรของส.ส.ท. รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์การแพรรภาพและกระจายเสียงสาธารณะ โดยยึดแนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของ Jurgen Habermas บทบาทของสื่อสารมวลชนกับการสร้างพื้นที่สาธารณะ และสื่อสาธารณะเป็นหลักในการวิเคราะห์ในด้านความเป็นสถาบันที่เป็นอิสระจากรัฐและระบบตลาด การมีพื้นที่ของกลุ่มที่หลากหลาย ที่สนใจผลประโยชน์ร่วมกันของสังคม และการพิจารณาผู้เข้าร่วมในฐานะพลเมือง มากกว่าผู้บริโภค โดยได้แบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วนได้แก่ ความเป็นมาขององค์การกระจายเสียงและแพรรภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ร.บ.องค์การแพรรภาพและกระจายเสียงสาธารณะทีวีไทย และบทสรุป ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความเป็นมาขององค์การกระจายเสียงและแพรรภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย

การเกิดขึ้นขององค์การกระจายเสียงและแพรรภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยนั้น มีความน่าสนใจหลายประการ ทั้งในด้านของการเป็นสื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย ที่จะช่วยสนับสนุนพัฒนาการด้านสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ในบริบทของการเกิดขึ้นของส.ส.ท.นั้นเกิดขึ้นในสมัยของรัฐบาลที่แต่งตั้งมาจากการปฏิวัติรัฐประหารเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 ซึ่งเป็นลักษณะของการปกครองแบบเผด็จการทหาร ทำให้เกิดการตั้งข้อสังเกตถึงความเป็นอิสระของสื่อสาธารณะ ปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และเป็นโจทย์ที่ท้าทายถึงแนวทางการดำเนินการต่างๆ ที่จะพิสูจน์ว่า องค์การสื่อสาธารณะแห่งนี้ มิใช่เครื่องมือทางการเมือง อย่างไรก็ตามแม้ในบริบทของการเมืองดังกล่าว ผู้บริหารของส.ส.ท. มีความเห็นว่า มิได้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานให้ปลอดจากการแทรกแซงทางการเมืองแต่อย่างใด เทพชัย หย่อง มองว่า ถึงแม้ว่าบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม มีผลทุกด้านต่อส.ส.ท. เพราะเกิดในยุคของรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งของทหาร แต่เป็นเรื่องของความเข้าใจของสังคม ที่องค์กรต้องแสดงให้เห็นว่าสื่อสาธารณะเป็นสิ่งที่สังคมมีความต้องการมานานแล้ว และพิสูจน์โดยการปฏิบัติงานในด้านต่างๆว่าองค์กรนี้สามารถตอบโจทย์ความเป็นสื่อสาธารณะได้มาก

น้อยแค่นั้น ซึ่งดูจากโครงสร้างที่เป็นอยู่การเมืองเข้าแทรกแซงได้ยาก (เทพชัย หย่อง, 2552: สัมภาษณ์) ขณะที่สมชัย สุวรรณบรรณ มองว่า ที่ผ่านมามีวัฒนธรรมในสื่อทำให้ประชาชนถูกครอบงำโดยสื่อพาณิชย์ ทำให้ความพยายามในอดีต เช่นการมีช่องสี่บางขุนพรหม เป็นสถานีโทรทัศน์แห่งชาติไม่ชัดเจน ที่สำคัญการมุงยึดติดกับการมองว่าทำอะไรให้มีคนดูเยอะ หรือการวัดเรตติ้งเป็นแนวทางของสื่อพาณิชย์ที่หวังเรตติ้งเพื่อทำกำไร ทำให้สังคมจะไม่ได้อะไรจากการมีสื่อสาธารณะ ดังนั้น สื่อสาธารณะจึงควรอยู่บนฐานของการมุ่งพัฒนาความคิดของคนให้ดีขึ้น และตอบสนองประชาชนจำนวนหนึ่งที่เชื่อมั่นการเกิดขึ้นของสื่อสาธารณะ (สมชัย สุวรรณบรรณ, 2552: สัมภาษณ์) ความคิดเห็นของผู้บริหารของส.ส.ท.ทั้งสองคน สอดคล้องกันในด้านของเป้าหมายของส.ส.ท. ที่จะยึดหลักในการสื่อสารสาธารณะได้อย่างไร เพราะหากพิจารณาในบริบทของโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง นับได้ว่าเป็นปัจจัยทำลาย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 เส้นทางการปฏิรูปสื่อในประเทศไทย

การผลักดันให้เกิดองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการปฏิรูปสื่อที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่เหตุการณ์ทางการเมือง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2514 และ 16 ตุลาคม 2519 จนกระทั่งเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งภายใต้บรรยากาศการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์ในสมัยนั้น สื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ต่างเริ่มเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลหลังจากถูกจำกัดสิทธิในการสื่อสาร ขณะที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยออกอากาศครั้งแรกในวันที่ 24 มิถุนายน 2498 ดำเนินการโดยบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด ที่มีกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่สถานีโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นเป็นสถานีที่สอง คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ในปัจจุบัน ทดลองออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2501 ซึ่งตรงกับวันกองทัพบกในขณะนั้น และต่อมาได้ทดลองออกอากาศภาพสีอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2517 ต่อมาคือสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2510 ในระยะต่อมารัฐธรรมนูญได้อนุญาตให้บริษัท บางกอกเอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้นมาอีกแห่งซึ่งอยู่ในเครือของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 เดิม โดยออกอากาศทางช่อง 3 และเริ่มออกอากาศเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2513 ก่อนที่จะโอนกิจการเป็นองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2520 ด้วยเหตุนี้สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 จึงได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย

ช่อง 11 จัดตั้งในปี 2531 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเผยแพร่ข่าวสารการประชาสัมพันธ์และสนับสนุนนโยบายของรัฐ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2544: 299) ลักษณะการก่อตั้งสถานีวิทยุและโทรทัศน์ของประเทศไทย จึงมีความเหมือนกันคือ การคงอำนาจสิทธิขาดของรัฐในการดำเนินกิจการสื่อโทรทัศน์ และมีความเชื่อในลักษณะเดียวกันว่ารัฐมีหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับแนวทางการบริหารงานของบริษัทไทยโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม

นอกจากนี้ ในด้านการกำหนดเนื้อหาสาระและคุณภาพของสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ นั้น พบว่า สัมปทานส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดในด้านนี้ รวมทั้งไม่มีการตรวจสอบความรับผิดชอบและประสิทธิภาพของการประกอบกิจการที่มีผลต่อกลุ่มผู้ชมผู้ฟังหรือ ผู้รับสื่อ ดังเช่นการขยายตลาดทางธุรกิจของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 และช่อง 3 ทั้งการใช้ดาวเทียมในการถ่ายทอดรายการไปทั่วประเทศและการขยายเวลาการออกอากาศ โดยเน้นสัดส่วนของรายการบันเทิงเป็นหลัก ผลที่ตามมาคือ การหันเหความสนใจของประชาชนในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในเวทีสาธารณะของคนดู รายการข่าวจึงไม่มีลักษณะการนำเสนอเชิงวิพากษ์วิจารณ์ มีเพียงการเผยแพร่ผลงานของรัฐบาลเท่านั้น แม้ในภายหลังสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องจะมีการเปิดให้บริษัทเอกชนเข้ามาร่วมผลิตข่าวและรายการ แต่ก็ถูกควบคุมการผลิต และเนื้อหารายการให้เป็นไปในทางเอประโยชน์ต่อรัฐ และกลุ่มทุนผู้สนับสนุนสถานีโทรทัศน์ ซึ่งทำให้สถานีโทรทัศน์ต่างๆของไทยมิได้เป็นไปบนพื้นฐานของหลักการสื่อสารสาธารณะแต่อย่างใด สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ วิเคราะห์ว่า สื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุ-โทรทัศน์ของไทย มีแค่ 2 รูปแบบ สื่อของรัฐและสื่อเพื่อการพาณิชย์ สื่อทั้งสองแบบนี้มีปัญหาเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่มีศีลธรรม เพราะสื่อในเชิงพาณิชย์ ถ้าจะมีรายการอะไรให้ใครดู ต้องอาศัยเงินจากโฆษณา ถ้าเป็นเคเบิลทีวีก็ต้องจ่ายเป็นรายเดือนในราคาไม่ต่ำ ถ้าเป็นสื่อของรัฐก็เต็มไปด้วยการยัดเยียด ความน่าสนใจของผู้นำ นโยบายของรัฐบาลนั้นๆ สื่อจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่เหมาะสมกับทุนนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งจำเป็นต้องมีสื่อเกิดขึ้น รูปแบบหนึ่งที่น่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นในประเทศไทย ในภาวะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนี้ คือ สื่อโทรทัศน์สาธารณะ ไม่ได้หารายได้จากโฆษณา และไม่ได้เป็นเครื่องมือของรัฐในการชวนซื้อ เช่น บีบีซีในอังกฤษ มันจะมีส่วนเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจด้วย และท้องถิ่นจะได้สะท้อนปัญหาขึ้นมา ซึ่งแต่เดิมไม่มีพื้นที่เลย อีกแบบหนึ่งที่สำคัญเช่นเดียวกันคือ สื่อที่ชุมชนหรือภาคสังคมเป็นเจ้าของเดียวกันอย่างวิทยุชุมชน มันเคยเกิดมาแล้วแต่ขณะนี้แม้เกิดขึ้นแล้วแต่ถูกตีความว่าผิดกฎหมาย ด้วยความคิดของรัฐบาลที่ยึดนโยบายความมั่นคง กลัว

คลื่นได้นำกลไกการใช้ประโยชน์ของสื่อโดยประชาชนด้วย (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2552: สัมภาษณ์)

3.1.2 สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทวีสีเร

กรณีของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทวีสีเรนั้น เกิดขึ้นภายใต้โครงการ จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ ย่านความถี่สูงยิ่งหรือระบบยูเอชเอฟ (Ultra high Frequency: UHF) จึงได้ก่อเกิดในสมัยที่สองของรัฐบาลยุค อานันท์ ปันยารชุน เป็นหนึ่งความพยายามผลักดันให้เกิดสื่อที่เป็นกลางในการนำเสนอข่าว โดยมีแรงผลักดันจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 ที่เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในการใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของฝ่ายเผด็จการทหาร ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการกระตุ้นกระแสการปฏิรูปสื่อ การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของสื่อตามแนวทางการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากในขณะเกิดเหตุการณ์ สื่อโทรทัศน์ จำนวน 5 ช่อง มิได้รายงานข่าวเหตุการณ์นองเลือดตามความเป็นจริง ประกอบกับ มีเสียงเรียกร้องจากประชาชน ให้เปิดดำเนินการสถานีโทรทัศน์เสรีในระบบยูเอชเอฟ เพื่อให้คนไทยมีโอกาสได้รับรู้ ข่าวสารที่ถูกต้องเป็นกลางอย่างแท้จริง โดยในประกาศของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) เรื่องเชิญชวนเอกชนเข้าร่วมงานและดำเนินการระบบยูเอชเอฟ ได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจน 3 ประการ คือ (1) เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับประชาชน (2) เพื่อให้เสนอข่าวสารทุกด้านทุกฝ่ายอย่างครบถ้วน รวดเร็ว ถูกต้อง ทันต่อเหตุการณ์ มีความเป็นกลางและเป็นธรรม (3) เพื่อให้มีกิจการวิทยุโทรทัศน์ดำเนินในรูปบริษัทมหาชน (นวนนอย ตีรรัตน์, 2547: 127) จึงมีการเปิดประมูลแข่งขันอย่างเสรี รวมถึงการเปิดให้เอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีกรรมสิทธิ์ในคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ด้วย ผู้ชนะการประมูลในครั้งนี้คือบริษัท สยามอินโฟเทนเมนท์ จำกัด เริ่มออกอากาศอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 โดยให้ความสำคัญกับ รายการข่าว และสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อตอกย้ำภาพลักษณ์ การเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อข่าวสาร และสาระความรู้ ต่อมา สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้จัดตั้ง สถานีเครือข่ายทั้งสิ้น 52 สถานี ซึ่งนับว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มี เครือข่ายมากที่สุด ครอบคลุมจำนวน ประชาชนที่รับชมได้ ประมาณร้อยละ 98 ของประชากรในประเทศไทย มี “หลักการ-เจตนารมณ์” เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “itv : Independent Television” แปลว่า “สถานีโทรทัศน์เสรี” หรือ “ทีวีเสรี

ประเด็นสำคัญในสัญญาเข้าร่วมงานและดำเนินการโทรทัศน์แห่งใหม่นั้นนั้นเพื่อให้มีความแตกต่างจากสถานีโทรทัศน์เดิมที่มีอยู่แล้ว โดยระบุให้ผู้ถือหุ้นเป็นนิติบุคคลไม่ต่ำกว่า 10 บริษัท แต่ละบริษัทถือหุ้นไม่เกินร้อยละ 10 ของทุนจดทะเบียนซึ่งชำระแล้วและมีทุนจดทะเบียนเริ่มแรกไม่ต่ำกว่า 250 ล้านบาท เพื่อไม่ให้เอกชนรายหนึ่งรายใดผูกขาดในกิจการ พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบ

รายการข่าว สารคดี และประโยชน์จะต้องมีรวมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของเวลาออกอากาศในช่วงระหว่าง 19.00 น. – 21.30 น. (primetime) และผลตอบแทนที่ให้แก่รัฐแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ก. เงินขั้นต่ำที่ต้องจ่าย ข. เงินส่วนแบ่งรายได้ ค. ผลตอบแทนอื่นๆ เช่น เงินทุนการศึกษา โดยต้องจ่ายให้ สปน. เป็นเงินจำนวนขั้นต่ำ 25,000 ล้านบาทตลอดอายุสัมปทาน 30 ปี โดยเริ่มจ่ายค่าสัมปทานในปีที่ 3 หลังจากได้รับสัมปทานจำนวน 300 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นปีละ 100 ล้านบาท ไปจนถึงปีที่ 10 จากนั้นจ่ายปีละ 1,000 ล้านบาทเป็นระยะเวลา 20 ปี ซึ่งค่าใช้จ่ายจำนวนดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับสัมปทานโทรทัศน์ช่องอื่น ทำให้สถานีต้องขาดทุนอย่างต่อเนื่อง มีหนี้สินถึง 3,700 ล้านบาท (ธันยวัชร ไชยตระกูลชัย, 2543: 110) ทำให้มีการเจรจากับรัฐเพื่อขอเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการถือหุ้นจากเดิม 10 บริษัท บริษัทละ 10% มาเป็นการถือหุ้นแบบไม่จำกัด และในปี 2543 บริษัทชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด มหาชน ได้เข้ามาซื้อกิจการ โดยถือหุ้น 30 % ในระยะแรกจนถึงปี 2547 เพิ่มขึ้น 77% และได้ย้ายที่ทำการของสถานีเข้าไปยังอาคารชินวัตร 3 รวมกับกลุ่มชิน คอร์ปอเรชั่น และที่ทำการพรรคไทยรักไทย และเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียกร้องให้คณะอนุญาโตตุลาการพิจารณาประเด็นต่างๆ ที่สถานีไอทีวีเสียเปรียบช่องอื่นรวมทั้งการที่รัฐปล่อยให้สถานีบอกรับระบบสมาชิกช่องใหม่ตั้งแต่ปลายเดือนพฤศจิกายน 2545 (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547: 174) หลังจากนั้น ไอทีวีปรับผังรายการเพิ่มความบันเทิงมากขึ้นเพื่อสอดรับกับอัตราค่าโฆษณาที่จะได้เพิ่มสูงขึ้น ในปี 2547 มีการยื่นเรื่องต่ออนุญาโตตุลาการเพื่อขอแก้ไขสัญญาสัมปทานสัดส่วนการออกอากาศ รายการสาระ ต่อรายการบันเทิง จากร้อยละ 50 ต่อ 30 เป็นร้อยละ 50 ต่อ 40 และขอลดค่าสัมปทานที่ต้องจ่ายให้รัฐปีละ 1 พันล้านบาทโดยอ้างว่าเอกชนรายอื่นจ่ายต่ำกว่า ซึ่งคณะอนุญาโตตุลาการได้วินิจฉัยชี้ขาดในวันที่ 30 มกราคม 2547 ลดค่าสัมปทานและแก้ไขสัมปทานดังกล่าว การแก้ไขสัมปทานดังกล่าว มีผลให้รายได้ของไอทีวีดีขึ้น ขณะที่รัฐสูญเสียรายได้อย่างมากมหาศาล ขณะที่ประชาชนและผู้ชมผู้ฟังไม่ได้ประโยชน์จากการมีสถานีโทรทัศน์เสรีตามเป้าหมายที่วางไว้

จากงานวิจัยของโคกิดา ศรีเจริญ (2549) พบว่า การเข้ามาของกลุ่มชินคอร์ปภายใต้การบริหารงานของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจทางธุรกิจเข้ามาเป็นเจ้าของสื่อเพื่อเสริมสร้าง “อำนาจทางการเมือง” ซึ่งแสดงให้เห็นผลอย่างชัดเจนจากการเลือกตั้ง ซึ่งพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลาย (โคกิดา ศรีเจริญ, 2549: 74-74) เข้าครอบครองอำนาจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวเป็นครั้งแรกในประเทศไทยหรือที่เรียกว่า “เผด็จการรัฐสภา” กลุ่มชินคอร์ปและเอ็มลิ่งค์ฯ เป็นทุนใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อวงการสื่อมวลชนไทย ทั้งในด้านธุรกิจและการเมืองจนทำให้ประเทศไทยในยุคนี้ถูกเรียกว่าเป็น “ยุคเผด็จการ

รัฐสภาโดยกลุ่มทุน” เนื่องจากพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เจ้าของธุรกิจการสื่อสารที่ร่ำรวยที่สุดในประเทศไทย พรรคไทยรักไทยยังประกอบด้วยกลุ่มทุนหลักอื่นๆคือ กลุ่มทุนอุตสาหกรรมชิ้นส่วนรถยนต์และขายรถยนต์ซึ่งได้แก่กลุ่มซัมมิทของนาย สุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ, เลขานุการพรรค, กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมเกษตรเครือซี.พี.,กลุ่มรับเหมาส่งกลางและส่วนท้องถิ่น, กลุ่มอสังหาริมทรัพย์, กลุ่มธุรกิจขนส่งและชิปปิ้ง รวมถึงกลุ่มนักเล่นหุ้น ทำให้กลุ่มทุนเหล่านี้เข้าถึงอำนาจรัฐโดยตรง ในสมัยรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ จึงมีการขับเคลื่อนโครงการขนาดใหญ่ได้แก่ โครงการจัดที่ดินทำกินให้กับราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมหรือเป็นที่รู้จัก อาทิ โครงการหมู่บ้านป่าไม้, โครงการสร้างเขื่อน,โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ นโยบายเขตการค้าเสรี ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลกระทบ และปรากฏการณ์ทางด้านสื่อมวลชนก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่โปร่งใสในด้านการทำงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ ซึ่งรัฐบาลใช้กลยุทธ์ของการกำจัดการจัดเสรีของสื่อโดยการเข้าถ้อยตีโอทีวี ทุนของพรรคไทยรักไทย และพร้อมที่จะยกเลิกการโฆษณา เมื่อใดก็ตามที่สื่อใดฉบับไหนช่องไหนที่เสนอ “ข่าวสารล้าเส้น” “ข่าวสาร” ส่วนใหญ่จึงกลายเป็นเพียงสินค้าตามกลไกตลาดของระบบทุนนิยมและมีหน้าที่ครอบงำอมเมาประชาชน และเมื่อ พ.ต.ท. ทักษิณ เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ใช้อำนาจในการบริหารและนิติบัญญัติ พยายามที่จะแก้ไขสัมปทานต่างๆผ่านทางคณะอนุญาโตตุลาการเพื่อลดค่าสัมปทานลง อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวกลับนำมาสู่จุดจบของโอทีวี เนื่องจาก ศาลปกครอง ซึ่งเป็นองค์กรที่อยู่นอกเหนืออำนาจทางการเมืองและอำนาจทางธุรกิจตัดสินใจให้คำสั่งของอนุญาโตตุลาการเป็นโมฆะ นำมาสู่ค่าปรับย้อนหลัง รวมทั้งดอกเบี้ย ซึ่งรวมแล้วเป็นมูลค่ามหาศาลที่โอทีวีต้องชดใช้ให้แก่รัฐ เป็นจำนวนเกินกว่าจะหามาจ่ายได้

“...สปอนเซอร์รายใหญ่ที่มีกำลังซื้อโฆษณาได้กลายมาเป็นหม้อข้าวหม้อแกงที่สื่อมวลชนทุกแขนงไม่สามารถจะไปทำอะไรให้กระทบกระเทือนได้ แม้เพียงแค่ว่าจะลงข่าวอะไรที่เป็นอีกด้านหนึ่งของสปอนเซอร์ที่สังคมควรจะรู้กันก็ไม่กล้าเสียแล้ว “ทุน”ขนาดใหญ่ได้กลายเป็นพันธุนาการที่ทำให้สื่อสูญเสียสิ้นความเป็นสถาบันอิสระอย่างสิ้นเชิง ผู้เขียนมองว่า มันเป็นตลกร้ายที่จะเรียกร้องให้สื่อเป็นอิสระจากทุน เพราะโดยธรรมชาติ สื่อปัจจุบันก็เป็นทุน และเป็นทุนใหญ่ทีเดียว...” (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2551: 2)

กล่าวได้ว่าในยุคของ พ.ต.ท. ทักษิณ ความพยายามในการปฏิรูปสื่อตามมาตรา 40 เป็นไปด้วยความลำบาก สะท้อนจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ การปิดกั้นภาคประชาชนในการใช้สื่อ , คณะกรรมการกสทช.ที่มีผู้อยู่ในวงการธุรกิจสื่อเข้าเป็นกรรมการ, และการที่ชินคอร์ปใช้กลไกศาล ฟ้องนางสาวสุภิญญา กลางณรงค์ นักสู้เพื่อสิทธิการเข้าถึงสื่อของภาคประชาชน จำนวนเงินถึง 400 ล้านบาท โดยเฉพาะการที่กลุ่มทุนได้เข้าครอบครองกิจการทีวีเสรีนั้น เป็นความล้มเหลวของความพยายามสร้างสถานีโทรทัศน์ที่เป็นกลางปราศจากการแทรกแซงจากการเมืองและอิทธิพลของกลุ่มทุน กลุ่มชินคอร์ปซึ่งถือได้ว่าเป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจ (Power Elite) เพราะมีความเกี่ยวข้องกับนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล กลายเป็นบริษัทที่มีทั้งอำนาจทางการเมืองและอำนาจเงินมากพอที่จะปิดปากสื่อ และปิดหูปิดตาประชาชนได้ แม้จะมีแรงต้านจากภายในสถานีโทรทัศน์เอง คือมีกลุ่มขบถไอทีวี เรียกร้องให้หยุดการแทรกแซงตามที่ได้เคยกระทำมาก่อนหน้านี้ในรูปแบบของ แอลงการณจำนวน 7 ข้อ และเริ่มจัดตั้งสหภาพแรงงานอย่างเป็นระบบ แต่ผลจากการเคลื่อนไหวคัดค้านก็ทำให้กลุ่มขบถไอทีวีถูกเลิกจ้างในเวลาต่อมา

3.3.3 ที่มาของพ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย

ในปีพ.ศ. 2549 ศาลปกครองและศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งของ อนุญาโตตุลาการที่วินิจฉัยชี้ขาดในวันที่ 30 มกราคม 2547 ลดค่าสัมปทานที่ไอทีวีต้องจ่ายให้รัฐปีละ 1 พันล้านบาท และแก้ไขสัมปทานสัดส่วนการออกอากาศ รายการสาระ ต่อรายการบันเทิง ทำให้ไอทีวีต้องกลับไปดำเนินการในแนวทางเดิมพร้อมเสียค่าปรับประมาณ 1 แสนล้านบาท จากนั้นที่ประชุมกรม.มมีมติเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2550 ว่า หากไอทีวีไม่สามารถจ่ายค่าปรับและค่าสัมปทานค้างจ่ายดังกล่าวได้ภายในวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2550 ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเลิกสัมปทานกับไอทีวี นำมาสู่การเปลี่ยนชื่อเป็น ทีไอทีวีในวันที่ 2 มีนาคม 2550 และยุติการออกอากาศของไอทีวี โดยให้กรมประชาสัมพันธ์ดำเนินการออกอากาศสถานีโทรทัศน์ ทีไอทีวี ในคลื่นความถี่เดิมของไอทีวีแทน ด้วยเหตุนี้องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยจึงเกิดขึ้นภายใต้ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 โดยมีคณะทำงานร่าง พ.ร.บ. โดยมีคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ เป็นประธาน นางบัญญัติ ทศนิยมเวช และนายสำราญ รอดเพชร เป็นรองประธาน โดยมี นายสมชาย แสวงการ เป็นเลขานุการคณะ และมีการตั้งคณะทำงานเพื่อทำความเข้าใจกับสังคม ซึ่งมี คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ เป็นหัวหน้าคณะทำงาน เพื่อทำประเด็นทีวีสาธารณะให้เป็นทีวีเข้าใจของสังคมโดยจะมีการจัดทำสรุปสาระสำคัญและทำเอกสารเผยแพร่ ภายใต้หลักการสำคัญว่า “ร่างพ.ร.บ.องค์การ

กระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยพ.ศ. ... ต้องมีองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) เป็นนิติบุคคล โดยการแปลงสภาพสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะ ไม่ให้มีรายได้จากการโฆษณา แต่จะได้รับรายได้จากภาษีสรรพสามิต ซึ่งเก็บจากสุรา และยาสูบ โดยในช่วงแรกใช้งบประมาณเป็นทุนประเดิมในการบริหารจัดการแปลงสภาพทีไอทีวี ประมาณ 200-300 ล้านบาท ในการจัดบุคลากรและการเตรียมการด้านอื่นคล้ายการทดลองเปิดสถานีในช่วง 2-3 เดือนแรก” ซึ่งงบประมาณส่วนดังกล่าวจะนำมาจากภาษีสรรพสามิต ขณะที่รายได้ด้านอื่นสามารถรับจากการสนับสนุนจากภาคเอกชนได้ ลักษณะเดียวกับการบริจาค ไม่ใช่ การขายโฆษณา ซึ่งการกำหนดหลักการของร่าง พ.ร.บ. องค์การเช่นนี้เป็นเพราะจุดมุ่งหมายสำคัญขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย คือ การสร้างสื่อสาธารณะที่สามารถทำหน้าที่ตามจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนได้ และเพื่อให้กระบวนการปฏิรูปสื่อ โดยเฉพาะการเรียกร้องให้เกิดช่องทีวีเสรี หรือทีวีสาธารณะเกิดขึ้นได้สำเร็จ หลังจากที่ประเทศไทยเคยมีความพยายามสร้างองค์กรสื่อในลักษณะนี้แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากสื่อมวลชนถูกแทรกแซงการทำงานจากรัฐบาล และกลุ่มทุนที่เข้าซื้อกิจการ

3.3.4 แนวคิดการตั้งสถานีโทรทัศน์สาธารณะ

จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้แนวทางการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์แห่งใหม่แบ่งเป็นสองแนวทาง ระหว่างการพัฒนาช่องทีวีของรัฐ หรือสถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 หรือแนวคิดใหม่คือสถานีโทรทัศน์สาธารณะขึ้น นำมาสู่มติคณะรัฐมนตรีในช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม 2550 ให้แปลงสภาพกิจการทีไอทีวีเป็นทีวีสาธารณะ และเห็นชอบในหลักการร่าง พ.ร.บ.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ประกอบไปด้วย 60 มาตรา เพื่อนำมาบริหารสถานีโทรทัศน์สาธารณะ ซึ่งหลักการของร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้ คือจะไม่มีโฆษณา และจะเป็นสื่อสาธารณะหลักเพื่อแพร่ภาพสู่ประชาชน และสามารถนำมาออกเป็นพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2551 และในวันจันทร์ที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้ เป็นเหตุให้สถานีไอทีวีหรือทีไอทีวีต้องยุติการออกอากาศ และในวันที่ 15 มกราคม 2551 จึงเป็นวันก่อตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย เรียกโดยย่อว่า “ส.ส.ท.” และใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “Thai Public Broadcasting Service” (TPBS) ในฐานะองค์กรสื่อสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทยเพื่อดำเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่สนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มี

คุณภาพและคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยผ่านบริการข่าวสารที่เที่ยงตรงรอบด้าน สมดุลและเชื่อถือตรงต่อจรรยาบรรณ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2551: สัมภาษณ์)

3.2 พ.ร.บ. องค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ พ.ศ. 2551

พ.ร.บ. องค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ พ.ศ. 2551 เกิดขึ้นเพื่อเป็นแม่แบบ ในการกำหนดทิศทางการบริหารงานและจัดตั้งองค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ ให้ เป็นไปบนกรอบมาตรฐานของสื่อสาธารณะ ตลอดจนกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่ พนักงานองค์การทุกคน อย่างไรก็ตาม มีการตั้งข้อสังเกตจากนักนิเทศศาสตร์ และองค์กรเอกชนไม่ แสวงหากำไรด้านสิทธิเสรีภาพสื่อ ถึงเป้าหมายที่แท้จริงของ พ.ร.บ.ที่จะเป็นกฎหมายแม่แบบเพื่อ การสร้างสื่อสาธารณะ หรือเป็นการสร้างสื่อเพื่อตอบสนองทางการเมือง ทำให้การวิเคราะห์ องค์ประกอบของพ.ร.บ.ฉบับนี้จะทำให้เข้าใจถึงการกำหนดแนวทางสร้างจิตสำนึกสาธารณะผ่าน พ.ร.บ. องค์การแพร่ภาพและกระจายเสียงสาธารณะ พ.ศ. 2551 โดยได้เลือกกฎหมายข้อสำคัญ ดังนี้

3.2.1 วัตถุประสงค์ขององค์การ

ความเป็นอิสระและความเป็นสาธารณะของทีวีไทยได้รับการรองรับภายใต้ พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 มาตรา 7 กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่จะสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มี คุณภาพและคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยผ่านทางบริการข่าวสารที่เที่ยงตรง รอบ ด้านสมดุล และเชื่อถือตรงต่อจรรยาบรรณ

2. ผลิตรายการทางด้านข่าวสาร สารประโยชน์ทางการศึกษา และสาระบันเทิง ที่มี สัดส่วนอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพสูง เน้นความหลากหลายในมิติต่าง ๆ โดยมุ่งดำเนินการ อย่างปราศจากอคติทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ และยึดถือผลประโยชน์สาธารณะ เป็นสำคัญ

3. ส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อประโยชน์ ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผ่านทางการให้บริการข่าวสารและสารประโยชน์อื่น

4. ส่งเสริมเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารเพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนได้รับ ข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน

5. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมในการกำหนดทิศ ทางการให้บริการขององค์การเพื่อประโยชน์สาธารณะ

6. สนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่น

ทั้งนี้ วัดอุประสงค์การดำเนินงานตามข้อ 2-5 จะต้องคำนึงถึงการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมของประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น ส.ส.ท. ได้กำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ และวัดอุประสงค์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติองค์การฯ ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์	ภารกิจ	วัดอุประสงค์
มุ่งมั่นเป็นสถาบันสื่อ สาธารณะที่สร้างสรรค์สังคม คุณภาพและคุณธรรม	ให้บริการด้านข่าวสาร ความรู้ สารประโยชน์ สารบันเทิงที่มี คุณภาพและมีมาตรฐาน บน พื้นฐานข้อบังคับด้านจริยธรรม และกรอบจรรยาบรรณของ องค์การ เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อ ทุกแขนง โดยถือประโยชน์ สาธารณะเป็นสำคัญ	1. ส่งเสริมการรับรู้และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของ ประชาชนในการสร้างสังคม ประชาธิปไตยที่เป็นธรรม มี ความกล้าหาญในการรายงาน ข่าวสาร เสนอประเด็นโต้เถียง โดยยึดถือประโยชน์สาธารณะ เป็นสำคัญ 2. เป็นเครื่องมือแห่งการ เรียนรู้ เสริมสร้างสติปัญญา และสุขภาวะแก่ประชาชนทุก หมู่เหล่า ทุกระดับอายุให้เป็น พลเมืองคุณภาพ 3. สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้น ให้เกิดจินตนาการและ ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อ ยกระดับสุนทรียภาพให้กับ สังคม 4. ส่งเสริมเอกลักษณ์และ ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม เสริมสร้างความ สมานฉันท์ในสังคม

วิสัยทัศน์	ภารกิจ	วัตถุประสงค์
		5. สะท้อนความหลากหลายทางสังคม เป็นพื้นที่ให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเฉพาะต่างๆอย่างเหมาะสมทั้งในระดับชุมชนและระดับชาติ 6. เพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนประชาชน และประชาคมโลก

ภารกิจหลักของ ส.ส.ท. ภายใต้ข้อกำหนดของ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ พ.ศ. 2551 คือ การทำงานเพื่อมุ่งตอบสนองกลุ่มคนที่หลากหลายและกว้างขวางที่สุด โดยเฉพาะการใช้พลังของสื่อมวลชนในการสร้างสังคมคุณภาพทั้งในด้านความรู้ คุณธรรม ผ่านการนำเสนอในช่องทางต่างๆ ทั้งการผลิตรายการข่าวสาร สารประโยชน์ และสาระบันเทิง นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้ ส.ส.ท. มีความแตกต่างจากองค์กรสื่ออื่นๆ และดำเนินงานบนพื้นฐานของความเป็นสื่อสาธารณะ คือ บทบาทด้าน “ประชาสังคม” ซึ่งจะหมายถึงการใช้พื้นที่สาธารณะในสื่อแขนงต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวคิดทฤษฎีพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส นอกจากนี้การผลักดันบทบาทด้านประชาสังคมของทีวีไทย สอดคล้องกับภารกิจตาม พ.ร.บ. องค์การฯ มาตรา 7 (5) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมในการกำหนดทิศทางเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งงานด้านประชาคมนั้น ประกอบไปด้วย สำนักเครือข่ายสื่อประชาสังคม สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสำนักการตลาดเพื่อสังคม ซึ่งเป็นการผลักดันครั้งแรกในวงการสื่อสารมวลชนไทยที่ให้น้ำหนักกับงานภาคสังคม (รายงานผลการปฏิบัติงานส.ส.ท.ประจำปี 2551, 2551: 34)

3.2.2 โครงสร้างการบริหารองค์การ

ตามพระราชบัญญัติองค์การฯ นั้นกำหนดโครงสร้างการบริหารงานใน ส.ส.ท. ไว้เป็น 2 ส่วน คือ คณะกรรมการนโยบาย และคณะกรรมการบริหาร ซึ่งบทเฉพาะกาลของพ.ร.บ.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย มาตรา 58 กำหนดให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการจำนวนไม่เกินห้าคนเพื่อปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการนโยบายชั่วคราวของส.ส.ท.

จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบาย โดยสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการในการสรรหาคณะกรรมการนโยบายภายใน 180 วันนับแต่วันที่พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยใช้บังคับ

1. คณะกรรมการนโยบาย

คณะกรรมการนโยบายมีทั้งหมด 9 คน ได้แก่ ประธานกรรมการ และกรรมการอื่นๆ อีกไม่เกิน 8 คน ซึ่งมาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ประกอบด้วย

ด้านสื่อสารมวลชน จำนวน 2 คน

ด้านบริหารจัดการองค์กร จำนวน 3 คน

ด้านประชาสังคม จำนวน 4 คน

ทั้งนี้ คณะกรรมการนโยบาย มีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบาย ให้ความเห็นชอบในแผนการดำเนินงาน แผนการจัดผังรายการ และแผนงบประมาณขององค์กร กำหนดระเบียบการดำเนินงาน และคุ้มครองสวัสดิภาพ และความอิสระในการทำงานของพนักงานในองค์กร รวมถึงการควบคุมดำเนินงานคณะกรรมการบริหาร โดยที่คณะกรรมการนโยบายมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี

2. คณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการบริหารมีทั้งหมด 11 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการเป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง ผู้บริหารระดับรองผู้อำนวยการจำนวนไม่เกิน 6 คน และกรรมการบริหารจำนวนไม่เกิน 4 คน ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์ ควบคุมการดำเนินงานขององค์กร จัดทำแผนการดำเนินงาน รวมไปถึงจนถึงประเมินคุณภาพของรายการ ทั้งนี้ คณะกรรมการบริหารมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปีเช่นเดียวกับคณะกรรมการนโยบาย

3.2.3 เงินทุนขององค์กร

ในช่วงระยะเวลา 1 - 2 ปีแรกของการดำเนินการของ ส.ส.ท. มีรายได้จากภาษีสรรพสามิตที่เก็บจากสุราและยาสูบในอัตราร้อยละ 1.5 โดยมีรายได้สูงสุดปีงบประมาณไม่เกิน 2,000 ล้านบาท ส่วนรายได้ทางอื่นมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 ได้แก่ เงินบำรุง, เงินและทรัพย์สินที่ได้รับโอนจากสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีเดิม, ทุนประเดิมที่รัฐจ่ายให้เป็นการอุดหนุนไม่เกิน 2,000 ล้านบาท, ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง ค่าบริการ หรือค่าตอบแทนอื่นใดในการให้บริการ, เงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้รับจากผู้สนับสนุนองค์กร, รายได้หรือการหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาขององค์กร, ดอกผลที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินขององค์กร

อย่างไรก็ตาม การรับเงินสนับสนุนต่างๆ ต้องไม่เป็นการกระทำที่ทำให้องค์กรขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานหรือให้กระทำการอันขัดหรือแย้งต่อวัตถุประสงค์ขององค์กร และ ต้องนำไปใช้ในการสนับสนุนพัฒนาศักยภาพ และให้โอกาสสร้างสรรค์แก่ผู้ผลิตรายการอิสระในอัตราที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด แต่ต้องไม่เกินร้อยละสิบของรายได้ดังกล่าว นอกจากนี้รายได้ของ ส.ส.ท. ไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้ของแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลัง และกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ การกำหนดดังกล่าว ในด้านเงินทุน หรือรายได้ของ ส.ส.ท. นั้นเป็นไปเพื่อป้องกันการเข้าแทรกแซงของรัฐและกลุ่มทุน กล่าวคือ เพื่อให้องค์กรมีสภาพคล่องเพียงพอในการผลิตรายการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ ของสถานี ในด้านการเงินถือปัญหาสำคัญที่สุดขององค์กร สื่อสาธารณะ เพราะการบริหารสถานีโทรทัศน์นั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เงิน 1,400-1,500 ล้านบาทต่อปีนั้นไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางด้านสังคม เพราะการที่ประชาชนไม่เข้าใจ สื่อสาธารณะเพียงพอทำให้เกิดข้อสงสัยในการเก็บเงินภาษีจากประชาชน นอกจากนี้ต้องมีการเตรียมพร้อมหากในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ หากเงินภาษีเก็บได้น้อยจะอย่างไร ซึ่งหากมีความจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมาย จะกลายเป็นประเด็นทางการเมือง และกลายเป็นช่องว่างที่อาจทำให้เกิดแทรกแซงทางการเมืองจากนักการเมือง ทำให้ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงานได้ (สมชัย สุวรรณบรรณ, 2552: สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับแนวคิดของปกป้อง จันวิทย์ คณะกรรมการประเมินภายนอกสำหรับการจัดรายงานผลการปฏิบัติการของ ส.ส.ท. ปี 2552 ที่เห็นว่า ส.ส.ท. ยังไม่มีการวางแนวทางสำรองสำหรับการจัดหารายได้ทางอื่นที่ชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาตามมาภายหลังได้ (ปกป้อง จันวิทย์, 2553: สัมภาษณ์)

3.2.3 การมีส่วนร่วมจากประชาชน

การกำหนดให้มีโครงสร้างประชาสังคมนั้นเป็นอีกหนึ่งพันธกิจที่สำคัญประการหนึ่งของ ส.ส.ท. ในฐานะสื่อสาธารณะ โดยมีการออกแบบการมีส่วนร่วมจากประชาชนในหลายระดับ ได้แก่

1. การส่งเสริมและพัฒนาผู้ผลิตอิสระ ให้มีศักยภาพในการผลิตรายการคุณภาพ เผยแพร่ผ่านหน้าจอทีวีไทย (และวิทยุไทยในอนาคต) ซึ่งมีทั้งระดับผู้ผลิตอิสระทั่วไปและผู้ผลิตอิสระระดับชุมชน ท้องถิ่นผ่านกลไก นักข่าวพลเมือง และผู้ผลิตรายการร่วมในสถานีภูมิภาค
2. สร้างเครือข่าย เพื่อให้ความร่วมมือด้านต่างๆ อาทิ ร่วมคิด ออกแบบและนำเสนอเนื้อหา หรือกำหนดแนวทางการนำเสนอในข่าวและรายการ และร่วมผลิต โดยอยู่บนหลักการสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

3. การรับฟังความเห็นและข้อมูลจากประชาชนหลากหลายภาคส่วน ผ่าน กลไก “สภาผู้ชมผู้ฟังรายการ” จำนวน 50 คนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนจากกลุ่มต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

4. การรับฟังความเห็น คำติชม ข้อร้องเรียนและข้อเสนอแนะจากผู้และผู้ฟังรายการ ผ่าน “ศูนย์เพื่อนทีวีไทย” และช่องทางอื่นๆเช่น อีเมล เว็บไซต์ จดหมาย โทรศัพท์และโทรสาร ฯลฯ การสร้างเครือข่าย

ทั้งนี้ กลไกต่างๆดังกล่าว ทำหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. การออกแบบรายการที่เน้นการมีส่วนร่วมและเปิดพื้นที่ให้คนกลุ่มต่างๆ แสดงความคิดเห็น อาทิ รายการ เวทีสาธารณะ เปลี่ยนประเทศไทย และวาระประเทศไทย และรายการสถานีประชาชน ฯลฯอีกทั้งได้สร้างสรรค์กิจกรรมเสริมจากเนื้อหารายการเพื่อเชิญชวนผู้ชมให้มีส่วนร่วม สนุกสนานไปกับกิจกรรมต่างๆ นั้นด้วยกัน เช่น สอนศิลปะสัญจร การออกค่ายในโครงการ มดกู่โลก ของรายการวัยรุ่น มดคันไฟกิจกรรมค่ายอาสาในรายการ คนละไม้คนละมือ กิจกรรมทัวร์ตามรอยเสด็จประพาสต้น เป็นต้น

2. การออกแบบความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรภายนอกเพื่อร่วมผลิตรายการ เช่น

- มูลนิธิสื่อเพื่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว บริหารสถานีวิทยุไทยเพื่อเด็ก และครอบครัวคลื่น เอฟ.เอ็ม 105 เมกกะเฮิรตซ์

- ความร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) นำเสนอรายการสำหรับเด็กเยาวชนและครอบครัว

- รายการ เกมโชว์ คนเก่งภาษาไทย และรายการรู้รักภาษาไทย เป็นความร่วมมือกับราชบัณฑิตยสถานเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

- รายการ พันแสงรู้ เป็นความร่วมมือกับศูนย์ศึกษาสันติวิธี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าของวิถีชีวิตวัฒนธรรมชนเผ่าต่างๆ ที่มีความหลากหลายและงดงาม

- รายการ หัวใจ...ใกล้กัน นำเสนอเรื่องราวและแง่คิดในการเลี้ยงดูลูกโดยแบ่งปันประสบการณ์จริงจากครอบครัวต่างๆ รวมทั้งเทคนิคและวิธีจัดการความสัมพันธ์ของพ่อแม่กับลูก รายการนี้เป็นตัวอย่างนำร่องที่ ส.ส.ท. ทดลองออกแบบการทำงานโดยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับเครือข่ายประชาสังคมจัดตั้งคณะทำงานเพื่อกำหนดทิศทาง ประเด็นและเนื้อหารายการในแต่ละตอนร่วมกัน โดยมีที่ปรึกษาเป็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2552 ส.ส.ท, 2552: 38-39)

การวางแผนโครงสร้างองค์การ และการออกแบบการมีส่วนร่วมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการเปิดพื้นที่หน้าจอตีไรต์สำหรับการสะท้อนเสียงจากประชาชน ขณะเดียวกันการกำหนดให้มีศูนย์เพื่อนทีวี่ไทยและสภาผู้ชมผู้ฟัง ก็เป็นการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมให้เป็นการเสนอความคิดเห็นโดยตรงมากขึ้น โดยเฉพาะการกำหนดให้มี “สภาผู้ชมผู้ฟังรายการ” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส.ส.ท.ได้กำหนดภารกิจในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางการให้บริการขององค์การเพื่อประโยชน์สาธารณะตามมาตรา 45 ของ พระราชบัญญัติองค์การฯ ที่กำหนดให้มีสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการทำหน้าที่ในการรับฟังและรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ชมและผู้ฟังรายการขององค์การในทุกภูมิภาคและทุกภาคส่วนเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการและผลิตรายการขององค์การให้มีคุณภาพสอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะ ความต้องการของผู้ชมและผู้ฟังรายการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย คณะกรรมการนโยบายจึงได้แต่งตั้ง “สภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ” ซึ่งมีสมาชิกจำนวน 40 คน จากตัวแทนของประชาชนในภูมิภาคและกลุ่มต่างๆที่หลากหลายเพื่อรับฟังความคิดเห็นและคำแนะนำจากประชาชนในวงกว้างต่อการผลิตรายการขององค์การ แบ่งเป็นกลุ่มสมาชิกดังนี้ กลุ่มเด็ก อายุยังไม่ครบ 15 ปี และกลุ่มครอบครัว (อย่างละ 1 คน), กลุ่มเยาวชน อายุตั้งแต่ 15 ปี แต่ไม่เกิน 25 ปี, กลุ่มผู้สูงอายุ ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี, กลุ่มสตรี, กลุ่มความหลากหลายทางเพศ, กลุ่มผู้พิการ, กลุ่มชาติพันธุ์และชนกลุ่มน้อย, กลุ่มแรงงานในระบบและนอกระบบ (อย่างละ 1 คน), กลุ่มธุรกิจและผู้ประกอบการ, กลุ่มคนจนเมือง, กลุ่มผู้บริโภค, กลุ่มสุขภาพ, กลุ่มสิทธิมนุษยชน, กลุ่มฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม, กลุ่มสื่อทางเลือก, กลุ่มศิลปะ โดยมีการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ ได้แก่

- 1) รับฟัง รวบรวมข้อมูลที่สะท้อนความต้องการของผู้ชมและผู้ฟังรายการขององค์การ
- 2) จัดให้มีกระบวนการ-กิจกรรม การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากประชาชนในภูมิภาคและในวงกว้าง
- 3) จัดทำข้อเสนอแนะที่มีเหตุผลสนับสนุนที่สมบูรณ์จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ เสนอต่อคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการนโยบาย เพื่อดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

สำหรับการกำหนด พ.ร.บ.องค์การนั้นๆ พบว่า หลักการส่วนใหญ่ในภาพรวม ทั้งปรัชญา วัตถุประสงค์และแนวนโยบายของส.ส.ท.ค่อนข้างสอดคล้องกับขององค์กรสื่อสารมวลชนในต่างประเทศ เช่น การนำเสนอเรื่องราวที่หลากหลาย การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมคุณค่าประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ต่างคือ การเน้นการส่งเสริมคุณค่าความเป็นไทย และคุณธรรม และทำให้ลักษณะของกิจกรรม ตลอดจนรูปแบบรายการต่างๆ เน้นการเสนอศิลปวัฒนธรรมไทย วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นต่างๆ นำเสนอประเด็นข่าวของคนยากจน คนชายขอบ ทำให้มีข้อสังเกตจากนักวิชาการว่า การเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรมอาจทำให้รายการของทีวีไทยมีภาพของทีวีอนุรักษ์นิยมมากกว่าทีวีก้าวหน้า(progressive) อย่างไรก็ตามแม้ว่าในด้านกฎหมาย พ.ร.บ.องค์การจะเขียนไว้อย่างครอบคลุมในการรับประกันความเป็นอิสระไม่ถูกแทรกแซงในการทำงาน เงินทุน ตลอดจนการติดตามตรวจสอบจากภาคประชาชน แต่ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในช่วงสองปีแรกยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อผลการดำเนินการผลิตรายการออกอากาศทาง “ทีวีไทย” ในฐานะสถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย และเป็นภารกิจหลักในการดำเนินงานของส.ส.ท.

3.3 ทีวีไทย

“ทีวีไทย” ในฐานะโทรทัศน์สาธารณะช่องแรกของประเทศไทยคือภารกิจหลักของส.ส.ท. โดยในช่วงแรกของการทดลองออกอากาศระหว่างวันที่ 1-14 กุมภาพันธ์ 2551 เป็นระยะเวลาที่ต้องเผชิญทั้งอุปสรรคเงื่อนไขระยะเวลาและข้อบังคับทางกฎหมาย เช่น การต้องดำเนินการแพร่ภาพอย่างต่อเนื่องห้ามปล่อยให้อัดดำ ทีวีไทยจึงเน้นรูปแบบรายการไปที่รายการสารคดีจากทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เช่น ขบวนการนักอ่าน มดคันไฟ แนวเล็กๆของเด็กแนว เป็นต้น ซึ่งการกำหนดสัดส่วนการนำเสนอรายการนั้นมีความสำคัญเนื่องจากการก่อตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะนั้นมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการเปิดพื้นที่สื่อให้เป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้เดือดร้อน ในช่วงแรกของการออกอากาศนั้น ทีวีไทยยังมีความจำเป็นต้องสร้างความแตกต่างให้กับผู้ชมผู้ฟัง โดยเฉพาะความแตกต่างจากไอทีวี ซึ่งในการออกอากาศอย่างต่อเนื่องโดยไม่ทิ้งช่วงให้เกิดจอดำนั้น แม้ในด้านหนึ่งจะเป็นการมองว่าประชาชนจะเป็นผู้ได้ประโยชน์ในการมีช่องทางรับสื่ออย่างต่อเนื่อง แต่ในด้านการผลิตสื่อสาธารณะแห่งใหม่ การสร้างอัตลักษณ์และการจดจำกลับเป็นปัญหาเนื่องจากกลุ่มผู้ชมผู้ฟังไม่รู้สึกรู้สึกว่าเกิดสถานีโทรทัศน์ช่องใหม่ ขณะที่การบริหารงานองค์การเป็นไปได้อย่าง

โดยเฉพาะในด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรสื่อสารณะ ซึ่งในด้านนี้ สมชัย สุวรรณบรรณ มีความเห็นว่า เป็นยุทธวิธีที่ผิดพลาดของ พ.ร.บ.องค์การฯที่กำหนดไม่ให้มีจดจำ ทำให้การสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ทำได้ยากขึ้น (สมชัย สุวรรณบรรณ, 2552: สัมภาษณ์)

ปัจจัยท้าทายการบริหารงานและการผลิตรายการต่างๆของทีวีไทยในช่วงระยะเวลา 2 ปีแรก คือประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองหลังจากเหตุการณ์ปฏิรูปการเมืองการปกครองเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 กระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างบริหารองค์การของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทำให้การเกิดขึ้นของไทยพีบีเอสถูกตั้งคำถามถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติหน้าที่สื่อสารณะ ตามหลักการที่ถูกต้อง เทพชัย หย่อง (2552: สัมภาษณ์) มีความเห็นว่า บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม มีผลทุกด้านเพราะเกิดในยุคของรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งของทหาร แต่การเกิดขึ้นของสื่อสารณะเป็นสิ่งที่สังคมมีความต้องการมานานแล้ว เพียงแต่ในยุคของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอาจเป็นไปได้ยากกว่าเพราะมีเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะการสร้างสื่อที่มีคุณภาพไม่ใช่แค่เรื่องประชาชนกับรัฐแต่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความเห็นเพื่อแสวงหาทางออกและสร้างความสมานฉันท์เนื่องจากความเป็นอิสระของสื่อสารณะ คือความสามารถในสิ่งที่สื่อพาณิชย์ทำไม่ได้ สิ่งสำคัญคือ สื่อสารณะที่ตั้งมาแล้วสามารถตอบโจทย์ความเป็นสื่อสารณะได้มากน้อยแค่ไหน โดยในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมาภารกิจหลักในการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดโดยการเปิดให้ประชาชนในภาคต่างๆร่วมแสดงความคิดเห็นถึงทิศทางของรายการ การให้นำนักของข่าว และมีการวางแผนระยะยาวในปีต่อไป เพื่อให้ดัดแปลงเป็นรายการหรือกิจกรรมหน้าจอได้ ทั้งนี้ การวัดคุณค่าของสื่อสารณะ คือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดสำนึกในสิทธิและเสียงในการสะท้อนปัญหา ควบคู่ไปกับการประเมินคุณภาพของบุคลากรในองค์กร และการหล่อหลอมให้คนในองค์กรได้มีความเข้าใจในความเป็นสื่อสารณะ มองบทบาทในทิศทางเดียวกัน โอกาสที่จะเดินไปข้างหน้าในการบรรลุภารกิจจะไปเร็วขึ้น กล่าวได้ว่า ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม คือการสร้างค่านิยมให้แก่ภาครัฐและภาคประชาชนมองบทบาทของสื่อสารณะในฐานะที่เป็นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต มิใช่เพียงการสะท้อนตอนที่มีปัญหาเท่านั้น ซึ่งการสร้างตระหนักในความเป็นเจ้าของของประชาชน จะเป็นเกราะป้องกันหรือหลักประกันที่ดีที่สุด จากการถูกแทรกแซงจากภาครัฐและกลุ่มทุน (เทพชัย หย่อง, 2552: สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับความคิดของ พรณิภา โสภิตถันท์ รองผู้อำนวยการ ส.ส.ท. ด้านประชาสัมพันธ์ ที่มีความเห็นว่า การเกิดขึ้นของทีวีไทยเกิดในช่วงเวลาที่คนต้องการทางเลือกของการบริโภคสื่อที่มีแนวคิด เนื้อหาต่างไปจากสื่อของกระแสทุนนิยม สื่อพาณิชย์ หรือพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ที่มีวิธีคิดบนฐานทุนนิยม ทีวีไทยในช่วง 1 ปีแรกจึงต้องแย่งพื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ให้กับกลุ่มผู้ชมผู้ฟังที่

ต้องการพื้นที่สื่อสำหรับตัวเอง ซึ่งโครงสร้างประชาสังคมของ ส.ส.ท. จะเป็นส่วนสนับสนุนให้ทีวีไทยสามารถเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสังคมได้ซึ่งหมายถึง การที่ทีวีไทยมีเครื่องมือติดตามตรวจสอบการทำงานจากภาคประชาสังคม ได้แก่ ศูนย์เพื่อนทีวีไทย และสภาผู้ชมผู้ฟัง นอกจากนี้ ส.ส.ท.ยังได้กำหนดจริยธรรมองค์การฯ เพื่อเป็นแนวทางการทำงานของบุคลากรขององค์การฯ ซึ่งเป็นไปตามคู่มือจัดตั้งสื่อสาธารณะของยูเนสโก UNESCO ระบุว่าสื่อสาธารณะจะต้องมีการกำหนดแนวทางในการสร้างความเป็นอิสระประกอบวิชาชีพ การบริหารจัดการ ความเป็นอิสระจากอิทธิพลภายนอกและการรวมศูนย์อำนาจเพื่อปกป้องพื้นที่สาธารณะจากสภาพแวดล้อมเชิงพาณิชย์ ความโปร่งใสในการสรรหาผู้บริหาร การจัดจ้างและทำสัญญากับผู้ผลิตรายการ เหตุผลในการคัดเลือก รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานในรายการสื่อสาธารณะ (พรรณิกา โสติพิพันธุ์, 2552: สัมภาษณ์) โดยแนวทางดังกล่าวจะลงลึกไปถึงการทำงาน การตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ เช่น แนวปฏิบัติด้านบรรณาธิการของ Commonwealth Broadcasting Association: CBA โดยจริยธรรมองค์การของส.ส.ท.ได้มีการร่าง เวียนให้พนักงานทุกระดับได้รับทราบ ทำความเข้าใจ ก่อนจะมีผลบังคับใช้ โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ คือ กำหนดข้อบังคับด้านจริยธรรมวิชาชีพตามมาตรา 42 ของกฎหมายตั้งทีวีสาธารณะได้แก่ ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมของกรรมการ ผู้บริหารและพนักงาน, ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมของวิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่รายการ, แนวทางปฏิบัติเพื่อธำรงจริยธรรมวิชาชีพ, ระเบียบว่าด้วยสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ, ระเบียบการรับและพิจารณาเรื่องร้องเรียนของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานทุกระดับให้ความสำคัญกับความเที่ยงตรง ความเป็นกลาง และความเป็นธรรม ตลอดจนความเป็นอิสระของวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ซึ่งข้อบังคับด้านจริยธรรมยังครอบคลุมถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเป็นส่วนตัวและการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ตลอดจนการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากรายการที่แสดงออกถึงความรุนแรง การกระทำการปฏิบัติต่อเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายและผู้ที่อยู่ในภาวะเศร้าโศก บนหลักการของความถูกต้อง เที่ยงธรรม สมดุล

3.3.1 การกำหนดผังรายการ และเนื้อหารายการต่าง ๆ

หลังจากการเปิดสถานีอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2551 ส.ส.ท. ได้เพิ่มรายการต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเป็นรายการที่ผลิตเอง ได้แก่ ที่นี่ ทีวีไทย ตอบโจทย์ เปิดปม สถานีประชาชน ไทยมุง ดนตรีทีวีศิลป์ สอนศิลป์ และรายการหนังสั้น Hot Short Films รวมทั้งการพิจารณารายการสารบันเทิงจากหน่วยงานองค์กรเอกชนต่างๆ ซึ่งให้การสนับสนุนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เช่น รายการเพื่อภาษาอังกฤษ Brain Bank ภาพยนตร์จินตชุด Spirit

of Asia เป็นต้น และเน้นการกำหนดช่วงเวลาการออกอากาศให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของรายการ จนกระทั่งมีการเปิดตัวอัตลักษณ์ใหม่ในวันที่ 1 เมษายน 2551 ได้มีการกำหนดสัดส่วนเนื้อหารายการ ข่าว สารบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 40 :30:30 มีการเปิดให้ผู้ผลิตภายนอกเข้าร่วมผลิตรายการสนับสนุนผู้ผลิตอิสระตามนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคต่างๆ ในสังคมในการผลิตรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ หลากหลายและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างกว้างขวางที่สุด โดย ส.ส.ท. ได้จัดสรรงบประมาณไม่เกินร้อยละสิบของรายได้ที่ ส.ส.ท. ได้รับเพื่อสนับสนุนการผลิตรายการของผู้ผลิตอิสระและจัดสรรเวลาออกอากาศที่เหมาะสมสำหรับรายการเหล่านี้ สำหรับการนำเสนอในด้านข่าวนั้น มีการกำหนดเวลาทั้งข่าวเช้า เชียง คำ ดึก ข่าวต้นชั่วโมง ข่าวตอนเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน และกลุ่มรายการข่าวเพื่อนำประเด็นที่เกิดขึ้นมาขยายผลต่อ ทำให้เห็นข้อมูลรอบด้านและสร้างความเข้าใจมากขึ้น เช่น รายการเปิดปม รายการเวทีสาธารณะ รายการที่นี้ทีวีไทย ซึ่งในด้านการนำเสนอข่าวนั้น รายงานผลการศึกษาเรื่อง “ฟรีทีวีกับการรายงานข่าวชุมนุมทางการเมือง 31 พฤษภาคม- 1 มิถุนายน 2551” โดยโครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม (Media Monitor) พบว่า สถานีโทรทัศน์ทีวีไทยมีความโดดเด่นที่สุดในด้านการรายงานข่าวด้วยความสมดุลและเป็นธรรม เมื่อเทียบกับฟรีทีวีช่องอื่นๆ ในด้านสัดส่วนเนื้อหาให้ความสำคัญกับการชุมนุมทางการเมืองมากที่สุด เนื่องจากมีการปรับผังรายการเพื่อเกาะติดรายงานสถานการณ์ตลอดทั้งวัน และมีสารคดีเชิงข่าวนำเสนอมาเป็นระยะ และเป็นช่องที่มีการนำเสนอความเห็นของฝ่ายที่สาม คือ นักวิชาการและนักเคลื่อนไหวที่เป็นกลางมากที่สุด เช่น รายการเวทีสาธารณะได้เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ในสังคมที่มีข้อขัดแย้ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยคลี่คลายสถานการณ์โดยไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้น (รายงานผลการปฏิบัติงานส.ส.ท.ประจำปี 2551, 2551: 36)

สำหรับการกำหนดเนื้อหาและประเภทของรายการต่างๆ ให้มีความหลากหลายนั้น จากรายงานสรุปผลการประเมินผลการดำเนินงานในช่วงระยะเวลา 1 ปีแรกของทีวีไทยจัดทำโดยรองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บั๊กกินส์ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ ร่วมกับเครือข่ายครอบครัวติดตามรายการ(ไทยพีบีเอส) ประเมินประสิทธิผลผังรายการและคุณภาพรายการที่ออกอากาศในระหว่างวันที่ 19 เมษายน - 20 มิถุนายน พ.ศ. 2551 โดยได้แบ่งประเภทรายการเป็น 4 ประเภทหลัก คือ รายการประเภทข่าว (รายการที่ฝ่ายข่าวเป็นผู้รับผิดชอบ) รายการประเภทสารประโยชน์ (รายการประเภทสารประโยชน์และสารคดี) รายการประเภทสารบันเทิง (รายการบันเทิงที่มีสาระ) รายการประเภทเด็กและเยาวชน (รายการที่ส่งเสริมการเรียนรู้และความมีจิตอาสาให้กับเด็กและเยาวชน) และกำหนดดัชนีชี้วัดเชิงคุณภาพของผัง

รายการของทีวีไทยและทีวีสาธารณะ ไทยพีบีเอส พบว่า ผังรายการของทีวีไทย มีการแบ่งสัดส่วนรายการในเดือนเมษายน คือ รายการประเภทรายการประโยชน์มากที่สุด (ร้อยละ 56) รองลงมา คือ รายการประเภทข่าว (ร้อยละ 19) ในเดือนพฤษภาคม คือ รายการประเภทรายการประโยชน์มากที่สุด (ร้อยละ 58) รองลงมา คือรายการประเภทเด็กและเยาวชน (ร้อยละ 18) ในเดือนมิถุนายน คือ รายการประเภทรายการประโยชน์มากที่สุด (ร้อยละ 54) รองลงมา คือ รายการประเภทเด็กและเยาวชน (ร้อยละ 17)

ด้านความหลากหลายของรายการ เครือข่ายฯ ให้ความเห็นว่า รายการมีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายสะท้อนให้เห็นความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เข้าใจความแตกต่างของชุมชนสะท้อนถึงคนกลุ่มต่างๆ มีรายการที่ตรงกับความสนใจของคนกลุ่มน้อย

สำหรับการกำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพรายการของทีวีไทยและทีวีสาธารณะ ไทยพีบีเอส สามารถแบ่งได้ดังนี้คือ

รายการประเภทข่าว มีดัชนีชี้วัด คือ ไม่ชี้นำสังคม มีความเที่ยงตรง รวดเร็ว / ทันต่อเหตุการณ์ รอบด้าน ความเป็นกลาง เจาะลึก มีการอภิปรายประเด็นสาธารณะในรายการ

รายการประเภทรายการสาระบันเทิง มีดัชนีชี้วัด คือ สัมผัสถึงสุนทรียภาพในด้านต่างๆ (ดนตรี กวี ศิลปะ) ให้ข้อคิดในการดำรงชีวิต สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เห็นถึงความหลากหลายและความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม การมีส่วนร่วม (ผู้ชมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นไปยังรายการ)

รายการประเภทรายการคดี มีดัชนีชี้วัด คือ ส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในเวลาว่าง ส่งเสริมด้านกีฬาและนันทนาการ ส่งเสริมการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม ส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมไทย นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมการมีส่วนร่วม (ผู้ชมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นไปยังรายการและสนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสได้แสดงความคิดเห็น)

รายการประเภทเด็กและเยาวชน มีดัชนีชี้วัด คือ ช่วยให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ในเวลาว่าง ลดพฤติกรรมต่างๆที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการใหม่ๆ เนื้อหาเข้าใจง่ายเหมาะกับเด็กและเยาวชน ช่วยให้เด็กและเยาวชนอยากอ่านหนังสือ ส่งเสริมให้เป็นเด็กดีและมีคุณธรรม การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

สำหรับการวิเคราะห์ในด้านเนื้อหารายการนั้นในช่วงปีแรกของการออกอากาศของทีวีไทย โดยมีคณะวิจัยประกอบไปด้วย นพ. วิพุธ พูลเจริญ, รศ. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, และผศ. สม

พร เจนนภา ซึ่งการประเมินผลในช่วง 1 ปีแรกมีข้อจำกัด เนื่องจากช่วง 6 เดือนแรกเป็นช่วงของการจัดตั้งองค์กรและกลไกการทำงาน ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการนโยบายชุดชั่วคราว ซึ่งทำให้การวางแผนแม่บทและการกำหนดแผนงานอย่างเต็มรูปแบบเริ่มทำได้ในช่วง 6 เดือนหลัง อย่างไรก็ตาม การประเมินผลในปีแรกเพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์กร มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพในการจัดการองค์กร ประสบความสำเร็จตามกรอบการปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ทั้งในด้านการปฏิบัติการกิจของคณะกรรมการนโยบายชุดชั่วคราว และชุดถาวรชุดแรก การเลือกสรรและแต่งตั้งสมาชิกผู้ชมผู้ฟังรายการ การกำหนดข้อบังคับด้านจริยธรรมของฝ่ายบริหารและพนักงาน และข้อบังคับด้านจริยธรรมของวิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตและการเผยแพร่รายการขององค์กร ฯลฯ รวมถึงการจัดการวางแผนด้านงบประมาณ และแผนแม่บท 5 ปี แต่ในด้านการปรับภารกิจของพนักงานที่เคยทำงานกับสถานีโทรทัศน์เชิงพาณิชย์มาสู่การปฏิบัติงานภายใต้พันธกิจของสื่อสาธารณะยังไม่สามารถจัดกระบวนการพัฒนาสมรรถนะได้อย่างจริงจัง

2) การพัฒนาองค์กร เกิดขึ้นอย่างจริงจังในครึ่งปีหลัง มีการจัดตั้งสำนักพัฒนาทรัพยากรบุคลากร แต่ยังขาดการประสานงานการปรับไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ และทำให้แนวทางการพัฒนาบุคลากรไม่ชัดเจน ส่วนในด้านการพัฒนาภาคีเครือข่ายและเครือข่ายสาธารณะในระดับภูมิภาคมีการวางแผนแนวทางในแผนแม่บท 5 ปี

3) การสนับสนุนจากประชาชนผู้ชมผู้ฟังรายการ มีการเปิดช่องทางและเวทีให้ประชาชนให้เข้ามาจัดรายการเช่น นักข่าวพลเมือง หรือเปิดให้ผู้ผลิตอิสระเข้ามาร่วมผลิตรายการ มีการเปิดช่องทางแสดงความคิดเห็นและเรื่องร้องเรียน และตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียน และมีสภาผู้ชมผู้ฟังรายการมีกรอบการดำเนินงานสอดคล้องกับกฎหมายและมีประชาชนให้ความสนใจสะท้อนพลังการสนับสนุนจากประชาชน

4) ความพึงพอใจของผู้ชมผู้ฟังรายการ มีการวางกรอบโครงสร้างและแนวนโยบายที่จะศึกษาความพึงพอใจในรูปแบบต่างๆ และมีการปรับปรุง แต่ยังไม่มีความชัดเจนและสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภายในองค์กรที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากภาคีเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน

5) ธรรมเนียมขององค์กรและจริยธรรมวิชาชีพ มีการจัดทำอย่างเป็นระบบ แต่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง จึงควรเพิ่มช่องทางการสื่อสารสองทางให้ทุกภาคส่วนติดตามข้อมูลข่าวสารและเข้าใจองค์กรได้มากขึ้น

อีกประเด็นสำคัญคือ การจัดตั้งสถาบันวิจัยสื่อสาธารณะ ซึ่งยังไม่ประสบความสำเร็จในปีแรก เพราะขาดการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน และภารกิจของบุคลากรที่จะเข้ามาทำหน้าที่ ซึ่งหน่วยงานนี้เป็นกลไกสำคัญที่จะส่งเสริมการเป็นสื่อสาธารณะที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2551, 2551: 133-141)

ในช่วงปีที่สองของการออกอากาศของทีวีไทย วิจัยโดยคณะกรรมการประเมินภายนอก ประกอบไปด้วย ดร. วิโรจน์ ณ ระนอง จากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย รศ. ดร. อัทธนา ณ ระนอง, นันทิยา ตั้งสุทธิจิต อ.ปกป้อง จันวิทย์ และ สฤณี อาชวานันทกุล ได้นำกรอบ RQIV ของ BBC ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 4 ด้าน คือ การเข้าถึงผู้ชม (Reach) คุณภาพของรายการ (Quality) ผลกระทบต่อสังคม (Impact) และความคุ้มค่าทางการเงิน (Value for Money) มาประยุกต์ใช้ในการประเมิน (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2552, 50-52) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการสรุปผลการประเมินในส่วนของคุณภาพข่าวรายการของ คณะกรรมการประเมินภายนอก ปี 2552

ตัวชี้วัด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต/ ข้อเสนอแนะ
การเข้าถึงผู้ชม (Reach)	ทีวีไทยมีเครือข่ายสัญญาณครอบคลุมพื้นที่มากกว่าฟรีทีวีทุกช่อง แต่มีผู้ได้รับสัญญาณน้อยกว่าฟรีทีวีทุกช่อง	- การรับสัญญาณให้ชัดเจนติดตั้งอุปกรณ์เพิ่ม ทำให้ผู้ชมต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น - ชื่อเสียงของรายการไม่ดีพอที่จะกระตุ้นให้คนสนใจติดตั้งอุปกรณ์เพิ่มในการรับสัญญาณ
คุณภาพของรายการ (Quality)	กลุ่มผู้ชมประเมินว่ารายการด้านเด็กและเยาวชนมีคุณภาพมากที่สุด ส่วนรายการข่าวมีคุณภาพในระดับมาก ทั้งในด้านเนื้อหาสาระ รูปแบบความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอ ส่วนประเด็นเรื่องข่าว	การรายงานข่าวยังมีปัญหาในด้านความเป็นอิสระอย่างแท้จริงจากรัฐหรือกองทัพ ความเป็นกลางที่ทำงานอย่างมืออาชีพ (impartiality) ควรมีการปรับปรุงความเป็นมืออาชีพในระดับที่เหนือกว่าสื่อ

ตัวชี้วัด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต/ ข้อเสนอแนะ
	ในช่วงวิกฤตการณ์เมืองความขัดแย้งยังไม่ได้ได้รับความโดดเด่นจนทำให้ได้รับความเชื่อถือจากสาธารณะอย่างกว้างขวาง	พาณิชย์ กล้าทำข้าวเชิงลึกและวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีอำนาจอย่างตรงไปตรงมา เปิดประเด็นสังคมใหม่ๆ สร้างมาตรฐานใหม่ กลายเป็นต้นแบบของช่องอื่นๆ
ผลกระทบต่อสังคม (Impact)	ผลงานที่โดดเด่นกว่าสถานีโทรทัศน์ช่องอื่นคือประเด็นความขัดแย้งเชิงทรัพยากรผ่านรายการนักข่าวพลเมือง การเสนอปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มคนไร้สัญชาติ ทำให้เกิดความตื่นตัวในการร่วมกันแก้ปัญหาของหลายพื้นที่	การประเมินทำได้ยากและเร็วเกินไปที่จะคาดหวังผลการทำงานในช่วงสองปีที่จะส่งผลกระทบไปยังวงการสื่อโทรทัศน์และสังคม
ความคุ้มค่าทางการเงิน (Value for Money)	ทีวีไทยมีต้นทุนต่อคนดูสูงกว่าช่อง 3 และ 9 และการวัดเรตติ้งรายการของปี 2552 ลดลงต่ำกว่า ปี 2551 ร้อยละ 28 ทำให้ต้นทุนต่อคนดูสูงขึ้น	ควรพัฒนารายการให้เป็นที่สนใจของคนดูมากขึ้น มากกว่าการหาทางลดต้นทุนด้านงบประมาณผลิตรายการ

จากผลการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ทีวีไทยมีการวางแผนแนวทางการปฏิบัติงานต่างๆ ภายใต้ พ.ร.บ. องค์กรฯ ที่มีเป้าหมายสำคัญในการสร้างความหลากหลายของรายการ ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ที่ทำให้นักกลางตั้งใจทำงานในการนำเสนอเนื้อหาข่าวและรายการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมผู้ฟัง แต่การมุ่งเสนอแต่เรื่องราวของชาวบ้านทำให้ลักษณะรายการต่างๆ ของทีวีไทยเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือการมุ่งเน้นแต่เรื่องของท้องถิ่น วิถีชีวิต ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นการล้อมวงสนทนา รวมถึงการเลือกประเด็นข่าว หรือสาระความรู้ในรายการต่างๆ ทั้งนี้ทีวีไทยยังต้องใช้เวลาต่อไปในการพัฒนาการทำงาน ตลอดจนความเป็นมือ

อาชีพของพนักงาน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าว ที่จะทำให้การนำเสนอข่าวเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยว่าทีวีไทยยังจำเป็นต้องใช้เวลาในการพัฒนาเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอทั้งในด้านบุคลากร และผู้บริหารองค์กรให้มีความเข้าใจและมีความมุ่งมั่นพัฒนารายการต่างๆไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนในประเด็นความเป็นอิสระทางวิชาชีพ หรือความเป็นกลางในการรายงานข่าวนั้น เป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน และไม่สามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ได้เห็นถึงความพยายามในการนำเสนอข่าวอย่างรอบด้านและการปฏิบัติตัวของบุคลากรตามแนวทางที่ปรากฏจริยธรรมองค์การฯ เช่น การพยายามนำเสนอมุมมองของคนต่างฝ่ายต่างความเห็น ซึ่งมักปรากฏในรายการข่าว รายการเวทีสาธารณะ ยกเว้นรายการนักข่าวพลเมืองที่นำเสนอแต่เพียงมุมมองหรือเรื่องราวจากชาวบ้านเท่านั้น

3.3.2 การเปลี่ยนแปลงและความคาดหวังต่อทีวีไทย

บทบาทของทีวีไทยที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลา 2 ปี มีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ในด้านหนึ่ง คือ การเป็นที่รู้จักของประชาชนในฐานะทีวีที่นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้าน ชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นในสัดส่วนที่มาก ซึ่งสัดส่วนที่มากขึ้นดังกล่าว มิใช่แค่เพียงการจัดผังรายการ แต่เป็นเรื่องของเนื้อหาของแต่ละรายการที่นำเสนอผ่านช่องทีวีไทย หากไม่นับช่วงข่าวรายการหลักๆ ล้วนแต่นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านและชุมชนอาทิ รายการเวทีสาธารณะ รายการสถานีประชาชน รายการไทยมุง รายการทุกทิศทั่วไทย และรายการทีวีไทย สุดสัปดาห์ ซึ่งเป็นรายการที่ผลิตโดยทีมงานฝ่ายข่าวและฝ่ายผลิตของทีวีไทย ในกรณีของรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ซึ่งผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าว และผู้ดำเนินรายการเป็นระยะเวลา 1 ปี (16 มกราคม 2552 ถึง 17 มกราคม 2552) ทำให้ได้มีโอกาสศึกษากระบวนการผลิตรายการข่าว การนำเสนอประเด็น การทำงานของฝ่ายข่าวทีวีไทย ในฐานะผู้ปฏิบัติงาน ผู้วิจัยรู้สึกถึงความเป็นอิสระในวิชาชีพสื่อมวลชน ทั้งในด้านการนำเสนอข่าว การกำหนดประเด็น ซึ่งหมายถึง การนำเสนอเรื่องราวได้ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และไม่เคยมองกังวลว่า ประเด็นดังกล่าวจะได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือมีผลในเชิงธุรกิจแต่อย่างใด เช่น กรณีการนำเสนอประเด็นของการค้าชายแดน การเรียกร้องไฉนดชุมชน การบุกรุกพื้นที่ทำกิน คนไร้สัญชาติ เพียงแต่มีวิธีการนำเสนอที่ต่างกัน คือ ในขณะที่รายการเวทีสาธารณะ นำเสนอประเด็นในลักษณะตรงไปตรงมาทำให้เห็นถึงความเดือดร้อน หรือข้อเรียกร้องของกลุ่มคนต่างๆ รายการทีวีไทยสุดสัปดาห์จะนำเสนอเรื่องราววิถีการดำเนินชีวิต กิจกรรมของท้องถิ่นชุมชน เพื่อให้ผู้ชมเห็นว่ายังมีคนกลุ่มนี้ในสังคมที่ได้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีขึ้นในประเทศ เป็นคนกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการพัฒนาหรือนโยบายต่างๆของภาครัฐ แต่ให้ผู้ชมรู้จักในมุมที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ มิใช่ในมุมของการเรียกร้องเพียงอย่างเดียว ซึ่งในการ

เสนอประเด็น ที่ทีมงานมีการประชุมในกองบรรณาธิการรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ก่อนออกไปผลิตรายการ แต่ประเด็นเหล่านั้นมาจากการลงพื้นที่สำรวจพูดคุยกับชาวบ้าน คนในพื้นที่เป็นหลัก ขณะที่กองบรรณาธิการทำหน้าที่กำหนดโครงสร้างการลำดับเรื่องการนำเสนอ หรือ ารันดาว์นของรายการเท่านั้น ผลที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอเรื่องราวต่างๆผ่านรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ คือ ทำให้ผู้ชมได้รู้จักชุมชนต่างๆ กิจกรรมต่างๆ ในมุมที่ต่างออกไป เป็นเชิงสร้างสรรค์ หรือเชิงบวก เช่น กรณีของการเรียกร้องโฉนดชุมชนของชาวบ้านคลองโยงก็ได้มีการเสนอผ่านรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ แต่เป็นในลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเกษตรกรรม ทำให้คนรู้จักชุมชนคลองโยงในฐานะพื้นที่สีเขียว ทำการเกษตร และเป็นแหล่งปลูกบัวอินทรีย์ขนาดใหญ่ และกำลังจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นบทบาทของทีวีไทยเช่นกัน ในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง แม้จะไม่ใช่การขับเคลื่อนเรียกร้อง เป็นปากเสียง แต่เป็นการเปิดพื้นที่สื่อโทรทัศน์ ให้เป็นที่ของคนทุกคนได้ ผลที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจก คือคน ตระหนักถึงตัวเอง รู้จักตัวตน ชุมชน สังคมของตัวเอง ในระดับชุมชน หรือสังคม เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ สร้างทุนทางสังคม เพราะเมื่อชุมชนหนึ่งไม่มีกิจกรรมที่ดี ทำให้ชุมชนอื่นเกิดการเรียนรู้และทำตาม ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายประชาสังคมที่เข้มแข็งได้ ผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม คือ การตอบรับจากกลุ่มผู้ชมเมื่อรายการไปถ่ายทำที่ใดก็จะมีกลุ่มคนที่รู้จักรายการเข้ามาแสดงความคิดเห็น ทำให้ทีวีไทยเป็นที่รู้จักมากขึ้น การที่รายการเป็นที่รู้จัก มีจดหมาย มีข้อเสนอแนะจากผู้ชม มีการเรียกร้องให้รายการไปถ่ายทำยังที่ต่างๆ ทำให้ช่องว่างระหว่างสื่อและประชาชนหายไป คือ กลุ่มคนดู ผู้ชม รู้สึกมีส่วนร่วมในรายการ รู้สึกว่ารายการโทรทัศน์เป็นของประชาชนมากขึ้น จากเดิมที่การใช้พื้นที่สื่อพาณิชย์ มีเรื่องผลประโยชน์ มีการคัดเลือกประเด็นตามหลักผลประโยชน์ ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อผลประโยชน์เชิงธุรกิจ หรือการประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาล ที่สำคัญ คือตัวแสดงในรายการโทรทัศน์ จากที่เป็นเรื่องของคนในแวดวงสังคม ดารา นักการเมือง กลายเป็นชาวบ้าน ประชาชน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเปิดพื้นที่สาธารณะ หรือในการเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะดังกล่าว ดังเช่นที่มีนักวิชาการเช่นโคเฮนและอาราโต (Cohen and Arato) เสนอว่า การเข้ามาใช้พื้นที่ดังกล่าว ก็มีบริบทของการแข่งขันแย่งชิงการจะวัดความเป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองหรือไม่ มิได้อยู่บนพื้นฐานว่าประชาชน ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมใช้พื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่เป็นการมองว่าทุกคน ทุกชนชั้นมีสิทธิใช้พื้นที่ดังกล่าวได้อย่างเท่าเทียมกัน ในกรณีของทีวีไทยมีการกำหนดไว้ด้วย พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ และจริยธรรมองค์การซึ่งเปรียบเทียบ

คู่มือ หรือข้อกำหนดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรทุกคน ซึ่งบทบัญญัติกำหนดว่า ทวีไทย ต้องนำเสนอเรื่องราวอย่างเท่าเทียมกันของคนทุกกลุ่ม แต่หากพิจารณาถึงสัดส่วนประเด็นการนำเสนอเรื่องราวการออกอากาศของรายการต่างๆ อาทิ นักข่าวพลเมือง รายการเวทีสาธารณะ รายการสถานีประชาชน รายการที่ทีวีไทย และรายการทีวีไทยสุดสัปดาห์ ซึ่งล้วนเป็นกลุ่มรายการข่าวของทีวีไทย จะพบว่า มีการนำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านคนต่างจังหวัดแทบทุกตอนที่นำเสนอ และในด้านการทำงานของกองบรรณาธิการ หรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน มีความรู้สึกร่วมกันว่า พื้นที่ของทีวีไทย คือการเสนอเรื่องราวของชุมชนและชาวบ้าน เน้นกลุ่มคนระดับล่าง คนมีฐานะยากจน คนด้อยโอกาส และคนที่ขับเคลื่อนในกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมส่งผลให้นักวิชาการที่ได้รับเชิญมาออกรายการเป็นนักวิชาการที่ขับเคลื่อนในประเด็นเหล่านี้ ขณะนี้ เรื่องราวของกลุ่มชนชั้นกลาง หรือกลุ่มนักธุรกิจ จะนำเสนอในสัดส่วนน้อย เพราะความกังวลว่าการนำเสนอเรื่องของคนรวย จะเป็นการโฆษณาและมีเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน และแม้ประเด็นดังกล่าวจะมีนักข่าวหรือทีมงานทีวีไทยนำเสนอในที่ประชุม และได้รับผลตอบกลับว่า สามารถนำเสนอได้อย่างเท่าเทียม แต่ภาพของสื่อสาธารณะที่ปรากฏ กลับกลายเป็นพื้นที่นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้าน ชุมชน โดยมีตัวแสดงหลักที่ขับเคลื่อนคือกลุ่มเจ้าหน้าที่หน้าองค์กรพัฒนาเอกชน หรือเอ็นจีโอ และนักวิชาการในสายเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม บทบาทของทีวีไทยในการเสนอประเด็นของชาวบ้านหรือของชุมชนเล็กๆ กลับกลายเป็นบทบาทที่เด่นชัดที่สุด รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง ให้ความคิดเห็นว่า สื่อสาธารณะเป็น “พื้นที่สื่อสำหรับคนเล็กๆ” (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2553: 11) เพราะสื่อมีบทบาทสำคัญในการเป็นฝ่ายที่สาม เชื่อมโยงเอาความทุกข์ยากของคนเล็กๆ ไปสู่ผู้มีอำนาจตัดสินใจและสาธารณะชนผู้เฝ้ามอง ทำให้เรื่องราวที่ไม่เคยมีใครสนใจเข้ามาอยู่ในพื้นที่สาธารณะ สื่อจะช่วยเป็นตัวกลางที่ทำให้คนชายขอบของสังคมหรืออยู่นอกวงขอบของระบบการเมืองปกติ สามารถเข้ามาสื่อสารประเด็นปัญหาของตนในพื้นที่สาธารณะได้และนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือสังคม ดังนั้นปัญหาของคนเล็กๆ ในสังคมจะนำไปสู่การแก้ไขได้หรือไม่จึงขึ้นอยู่กับว่าสื่อจะช่วยเข้ามาทำหน้าที่ในการยกระดับและขยายวงขอบของประเด็นปัญหาสู่ระบบการเมือง หรือเป็นที่รับรู้ของสาธารณะในวงกว้างได้หรือไม่เช่นเดียวกัน เมื่อสื่อได้พยายามเปิดพื้นที่สาธารณะให้แก่คนเล็กๆ ในสังคมมากขึ้น ดังเช่นภารกิจนักข่าวพลเมืองของทีวีไทยจึงเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็อาจต้องขยายขอบเขตไปอีกมาก หากสื่อขยายพื้นที่ให้กับคนเล็กๆ ในสังคมได้มากขึ้นเช่นนี้ก็จะทำให้คนเล็กๆ ในสังคมไม่ต้องใช้ความทุกข์ยาก ความอดทนที่ถูกคนชั้นกลางในเมืองประณาม

ว่าชุมนุมกันทำให้รุดติด ฯลฯ มาแลกกับการสร้างพื้นที่ข่าวเพื่อให้เรื่องราวของตนสามารถเข้ามาสู่ ปริณทลทางการเมืองได้อีกต่อไป

ในมุมมองของประภาส สะท้อนให้เห็นว่า การมีสื่อสาธารณะ ทำให้การแสดงความ คิดเห็นทางการเมือง การเรียกร้อง ของกลุ่มคนยากจน เกษตรกร เปลี่ยนรูปแบบ จากที่ในช่วง 10 ถึง 15 ปีที่ผ่านมา ใช้วิธีการเดินชุมนุมประท้วง เพราะไม่มีอำนาจ ไม่มีช่องทางในการเข้าถึงสื่อชนิด ต่างๆ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง คือการอาศัยความทุกข์ ความ ยากลำบาก เพื่อให้สังคมเห็นใจ เพื่อสร้างพื้นที่ข่าวได้และสามารถสื่อสารกับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจใน การแก้ปัญหา และสาธารณชน แต่ผลที่เกิดขึ้น คือกลุ่มคนเหล่านี้มิได้สื่อสารทางตรงทำให้ประเด็น ขาวสารที่น่าเสนอกลายเป็นการก่อปัญหา ทำให้คนในสังคมไม่ไว้นื้อเชื้อใจหรือมีความคลางแคลง ใจ หรือความไม่ชัดเจนของประเด็นที่สื่อสารกับผู้คน การสร้างจุดสนใจเพื่อให้เป็นข่าวจึงเกิดขึ้นใน พื้นที่การเมืองอันจำกัดของพวกเขา (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: สัมภาษณ์)

ในการวิเคราะห์ตามกรอบของงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยพบว่า ในทางทฤษฎี การสร้างพื้นที่ สาธารณะทางการเมืองนั้น จำเป็นที่จะต้องม้องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ะบบการเมืองการปกครอง ความรู้ของประชาชน และโครงสร้างสังคมที่เอื้อต่อกระบวนการเสรีนิยมประชาธิปไตย แต่ในความเป็นจริง สื่อสาธารณะของประเทศไทยเกิดขึ้นในบริบทการเมืองการปกครองแบบเผด็จการทหาร ซึ่งเป็นช่วงของหลังการเกิดการปฏิวัติรัฐประหารในปี 2550 มีความพยายามล้มอำนาจทาง เศรษฐกิจการเมืองของอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และเป็นการปฏิรูปสื่อตาม แนวทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น กระบวนการเกิดขึ้นของ สื่อสาธารณะหรือ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย จึงเกิดขึ้นควบคู่ ไปกับกิจกรรมการเปิดเวทีสาธารณะในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง มี การเชิญนักวิชาการสื่อ เช่น ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ มาร่วมร่างโครงสร้างขององค์การ และวาง แนวทาง ภาพลักษณ์ขององค์การให้เป็นทีวีของประชาชนทุกคน และยึดหลักการพื้นที่สาธารณะ ของฮาเบอร์มาส ในขณะที่กระบวนการคัดเลือกบุคลากร ใช้วิธีการเปิดสอบ โดยมีบริษัทภายนอก เป็นผู้เข้ามาคัดสรรเพื่อความโปร่งใส

ในด้านโครงสร้างบุคลากรนั้น เป็นประเด็นที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาองค์กรสื่อสาธารณะ โดยในช่วงสองปีแรกมีพนักงานและผู้บริหารระดับสูงลาออกและมีการรับพนักงานใหม่แทน ค่อนข้างมาก ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่เป็นปัญหา ซึ่งผลการประเมินของคณะกรรมการ ประเมินปีแรกและปีที่สองมีข้อสรุปตรงกันว่าส.ท.มีปัญหาในด้านการพัฒนาโครงสร้างบุคลากร

ซึ่งในหลายภารกิจและข้อจำกัดของตำแหน่งงานต่างๆ ทำให้ส.ส.ท.ไม่สามารถดึงดูดคนที่มีความสามารถให้เข้าร่วมงานได้

ในด้านโครงสร้างงานของฝ่ายข่าวนั้น มีการปรับโครงสร้างเป็นจำนวน 3 ครั้งในเวลาสองปี ครั้งแรก คือเริ่มองค์กร ครั้งที่สองในปลายปี 2551 มีการแบ่งสายการบริหาร สลับตำแหน่งบรรณาธิการข่าว เช่น ย้ายนายเสริมสุข กษิตติประสิทธิ์ ไปเป็นผู้สื่อข่าวอาวุโส และให้นายชัยรัตน์ ถมยาเป็นบรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจและการเมือง และส่วนการปรับโครงสร้างครั้งที่สามในเดือนมกราคม 2553 กลุ่มการทำงานของนางสาวณาดยา แววีร์คุปต์ ได้ขึ้นมาเป็นบรรณาธิการข่าวประชาสังคม สังคมและครอบครัว และมีอำนาจบริหารรายการเวทีสาธารณะ ที่นี้ทีวีไทย นักข่าวพลเมือง รายการวาระประเทศไทยและรายการเปลี่ยนประเทศไทย และเพิ่มเวลาการออกอากาศในช่วงข่าวค่ำทีวีไทย และช่วงเวลายี่สิบสองนาฬิกา ทุกวัน

แม้ในการเปลี่ยนโครงสร้างดังกล่าว จะมีข้อดีต่อการนำเสนอข่าวภาคประชาสังคมมากขึ้น แต่ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองทุกครั้ง เช่น กรณีเหตุการณ์เดือนเมษายน ปี 2552 และปี 2553 พื้นที่ของรายการเวทีสาธารณะ รายการเปลี่ยนประเทศไทย และรายการวาระประเทศไทย มีพื้นที่สำหรับการนำเสนอข่าวของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเท่านั้น กลุ่มชาวบ้าน นักวิชาการที่มามีออกรายการนี้ส่วนใหญ่เป็นสายประชาสังคม เครือข่ายที่เคยทำงานร่วมกับนางสาวณาดยา และมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์โปรดิวเซอร์รายการของทีวีไทย (ไม่ประสงค์ออกนาม, 2552: สัมภาษณ์) ว่าผู้บริหารระดับสูงของทีวีไทยและบรรณาธิการบางคนมีความเห็นชอบต่อการกำหนดรายชื่อ นักวิชาการที่สามารถให้สัมภาษณ์ในรายการได้ และเป็นกลุ่มนักวิชาการข้างเดียวกัน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของการสำรวจกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง และการสำรวจผ่านกระดานแสดงความคิดเห็นของเว็บไซต์ทีวีไทย (<http://www.thaipbs.or.th/Guestbook/>) พบว่า ผู้ชมผู้ฟังส่วนใหญ่เห็นว่าการนำเสนอข่าวและประเด็นในรายการข่าวเป็นของคนกลุ่มเดียว คือ กลุ่มเครือข่ายสมัชชาคนจน เครือข่ายเกษตรกร คนด้อยโอกาส ที่ผ่านการเคลื่อนไหวของนักวิชาการและนักพัฒนาสังคม หรือเอ็นจีโอ กลุ่มเดียวกัน

3.3.3 สภาผู้ชมและผู้ฟังรายการของทีวีไทย

ในการพัฒนาการผลิตรายการต่างๆ ของทีวีไทยนั้น ยังมีกลไกสำคัญอีกประการที่ถูกกำหนดโดย พ.ร.บ. องค์การฯ ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การติดตามตรวจสอบการทำงานอย่างโปร่งใส คือการตั้ง “สภาผู้ชมผู้ฟังรายการของทีวีไทย” ซึ่งเกิดขึ้นในปีแรกของการก่อตั้งองค์การ โดยได้ตัวแทนของกลุ่มผู้ชมผู้ฟังเป็นสมาชิกจำนวน 50 คนจากทุกภูมิภาคใน

ประเทศไทย และทุกกลุ่มดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น สภาผู้ชมผู้ฟังรายการของทีวีไทย มีกระบวนการร่วมตรวจสอบและนำเสนอความคิดเห็นต่อทีวีไทย โดยจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อทีวีไทยใน 9 ภูมิภาคทั่วประเทศ ครอบคลุม 16 ประเด็นเฉพาะ เช่น ในปี 2552 มีการจัดเวทีระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด กลุ่มประเด็น กลุ่มประเภทรายการ ตามบริบทของพื้นที่และภูมิภาค จากนั้นจัดเวทีร่วมกันเป็นสมัชชาแห่งชาติเพื่อสื่อสารภาระ เพื่อสะท้อนแนวทางร่วมในการพัฒนาสื่อสาธารณะ รวมทั้งสิ้น 88 เวที จำนวนผู้เข้าร่วมทั้งหมด 9,242 คน มีการจัดทำแบบสอบถามควบคู่ไปในการจัดเวทีเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการจัดทำแผนพัฒนารายการ

หากพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย สภาผู้ชมเป็นกลไกสำคัญในการช่วยสะท้อนสิ่งที่ประชาชนต้องการ หน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งของสภาผู้ชมฯ คือ การช่วยให้สถานีปรับปรุงเนื้อหาสาระของรายการให้ตอบใจหทัยของสาธารณะได้ ซึ่ง อาจารย์ อรศรี งามวิทย์ทางษ์ กรรมการนโยบาย และคณะทำงานประสานงานการสหประชาชาติสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ ส.ส.ท. ให้ความหมายต่อระดับของความเป็นสาธารณะว่ามีทั้งระดับพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมกับกลุ่มเฉพาะที่มีเงื่อนไข มีปัญหา มีความต้องการ ที่ไม่เหมือนกัน แต่ต้องได้รับการดูแลตอบสนอง งานของสภาผู้ชมผู้ฟังจึงเป็นงานอาสาสมัคร โดยในแต่ละรอบปีต้องมีการประชุมสภาผู้ชมฯ อย่างน้อยปีละครั้ง และมีกิจกรรมย่อยๆ ในระดับภูมิภาค เช่น การประชุมสมัชชา การออกแบบสอบถาม การจัดโฟกัสกรุ๊ป รวมทั้งการส่งเสริมศักยภาพของสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟัง เพื่อให้สภาผู้ชมฯ สามารถนำเสนอข้อมูลที่สะท้อนความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ มีเหตุผลที่นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนรายการทุกประเภท (อรศรี งามวิทย์ทางษ์, 2552: สัมภาษณ์)

นอกเหนือจากสภาผู้ชมฯ ส.ส.ท. ยังมีคณะกรรมการรับและพิจารณาเรื่องราวร้องเรียนจากประชาชน ซึ่งจะต่างกับทีวีหรือสื่ออื่นๆ ทั่วไปซึ่งจะไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจน และมีการจัดตั้งศูนย์เพื่อนทีวีไทย เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและเรื่องราวร้องเรียนต่างๆ นำเสนอกลับไปยังฝ่ายต่างๆ ของทีวีไทย ในการปรับปรุงการทำงาน และนำเสนอผ่านรายการเปิดบ้านทีวีไทย ออกอากาศทุกวันเสาร์เวลา 20.30 น. เพื่อนำเสนอผลจากการทำกิจกรรมพบเพื่อนทีวีไทยที่เป็นการพบกันระหว่างผู้ชมผู้ฟังและผู้ผลิตและเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เน้นเรื่องประเด็นข่าว เพราะร้อยละ 40 เป็นเรื่องข่าว การติชมผ่านศูนย์ร้อยละ 50 เป็นเรื่องข่าว และนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เพราะเป็นเรื่องเนื้อหา ความคาดหวังที่นำเสนอ นางสาวสุมนา สุวรรณอำภา ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของส.ส.ท. ให้สัมภาษณ์ในรายการเปิดบ้านทีวีไทย วันที่ 7 สิงหาคม 2553 ว่า ผู้ชมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเนื้อหา และการเชิญคนเข้าร่วมรายการ ซึ่งทีวีไทยมักเชิญคนซ้ำๆ และเป็นแต่

ระดับผู้บริหารระดับสูง และรายการอื่นๆ ยังไม่เปิดพื้นที่ต่อประชาชน เช่น รายการตอบโจทย์ควรเชิญชาวบ้านมาร่วมตอบโจทย์ เช่นในเรื่องการแก้ปัญหาทางการเมืองด้วย โจทย์ของการติชมอย่างเป็นเหตุผล มองอย่างเข้าใจ ดูอย่างต่อเนื่อง สะท้อนออกมาอย่างไม่ใช้อารมณ์ และบอกว่าเนื้อหาทิศทางควรเป็นอย่างไรนั้น คือบทบาทสำคัญของการมีศูนย์เพื่อนทีวีไทย ที่ส่งเสริมการทำงานของสภาผู้ชมผู้ฟังให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทบาทของสภาผู้ชมผู้ฟังรายการของทีวีไทยในด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ถือว่า โดยเบื้องต้นมีกลไกการทำงานที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ การมีการจัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอ การแบ่งงาน แบ่งกลุ่มติดตามตรวจสอบรายการ และการที่ผู้บริหารระดับสูงของทีวีไทย และตัวแทนจากบรรณาธิการกลุ่มข่าวต่างๆ เข้าร่วมการประชุมด้วยทุกครั้ง ทำให้เสียงจากประชาชนส่งไปถึงผู้บริหารที่จะกำหนดทิศทางการทำงาน และผู้ปฏิบัติงานได้ อย่างไรก็ตาม การประเมินของคณะกรรมการภายนอกเสนอว่าควรมีการเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น เพราะในการประเมินนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักสภาผู้ชมผู้ฟังหรือไม่ทราบว่าจะเข้าร่วมอย่างไร แต่สนใจเข้าร่วมหากมีโอกาส (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2552, 93) และจากการที่ผู้วิจัยเข้าร่วมการประชุมสภาผู้ชมผู้ฟังของทีวีไทย พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่สนใจทีวีไทย และมีความตื่นตัวในการนำเสนอความคิดเห็น มีการติดตามรายการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และมีการนำเสนอข้อคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบ หรือเนื้อหาของรายการอย่างหลากหลาย แต่สมาชิกส่วนใหญ่ยังเป็นคนกลุ่มเดิม ทำให้ความคิดเห็นยังไม่หลากหลายและตอบโจทย์สิ่งที่คนส่วนมากในสังคมต้องการ หรือจะทำให้ทีวีไทยสามารถสร้างพื้นที่สื่อสารสาธารณะสำหรับคนส่วนมากของสังคมได้

3.4 บทสรุป

การที่ส.ส.ท.กำเนิดในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเป็นองค์กรสื่อสารสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย ทำให้ส.ส.ท.ต้องเร่งพิสูจน์ถึงการเป็นองค์กรสื่อสารสาธารณะเทียบเท่ากับมาตรฐานของสื่อสารสาธารณะที่ประสบความสำเร็จในโลก หรืออย่างน้อยก็เป็นสื่อที่ปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองและกลุ่มทุน ทำให้ตลอดระยะเวลา 2 ปีแรกเป็นช่วงเวลา ที่ส.ส.ท. ต้องสร้างรากฐานทั้งในด้านการกำหนดนโยบายทิศทางการทำงานให้สอดคล้องกับกฎหมาย การสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่พนักงาน ตลอดจน การผลิตรายการต่างๆ ของทีวีไทย ซึ่งเป็นภารกิจหลักของส.ส.ท. ที่สังคมคาดหวัง และหนึ่งในบทบาทหลักคือการเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชนทุกคนในสังคม หรือนัยหนึ่ง คือการส่งเสริมให้ทีวีไทยเป็นองค์กรสื่อที่จะทำหน้าที่

ได้ตรงตามทฤษฎีหน้าที่สื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตย สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมของส.ส.ท. คือ การวางโครงสร้างองค์การให้สอดคล้องกับกฎหมาย เช่น การกำหนดโครงสร้างประชาสังคม โครงสร้างฝ่ายข่าว หรือกลไกการตรวจสอบจากประชาชนเช่น สภาผู้ชมและผู้ฟัง ตลอดจนการเปิดให้ผู้ผลิตอิสระเข้าร่วมผลิตรายการต่างๆ การตอบรับจากภาคประชาชน ซึ่งถือว่าในด้านการ กระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะผ่าน พ.ร.บ.องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ แห่งประเทศไทยนั้น ส.ส.ท.ได้ดำเนินการทุกด้านผ่านกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่อง แต่การมุ่งเน้นทำ กิจกรรมหลายประการ ทำให้ทีวีไทยยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในการเป็นที่รู้จักของ ประชาชน ซึ่งวัดได้จากเรตติ้งของรายการต่างๆเมื่อเทียบกับช่องฟรีทีวี ขณะที่การนำเสนอข่าวยังเป็นทีวีพากษ์วิจารณ์ถึงความเป็นกลาง และความเป็นมืออาชีพในการนำเสนอข่าว

อย่างไรก็ตาม การประเมินผลการดำเนินงานต่างๆในช่วงระยะเวลา 2 ปีแรกของการตั้ง องค์การขนาดใหญ่ นั้นไม่สามารถระบุชัดเจนได้ เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการตลอดจนมีมิติของ องค์การและบริบทของสังคมที่ซับซ้อน ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกการศึกษาถึงบทบาทในการสร้างพื้นที่ สาธารณะทางการเมืองของส.ส.ท.ผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง ซึ่งเป็นรายการที่ ได้รับการกล่าวถึงว่ามีความพยายามเปิดพื้นที่สื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่ารายการ อื่นๆของทีวีไทย โดยจะได้นำเสนอรายละเอียดในบทต่อไป